

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
ODJEL ZA KULTUROLOGIJU
KNJIŽNIČARSTVO

DIPLOMSKI RAD

Osijek, 16. travanj 2018.

Vedrana Mijić

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
ODJEL ZA KULTUROLOGIJU
KNJIŽNIČARSTVO

DIPLOMSKI RAD

**TELEVIZIJSKE SERIJE I FEMINISTIČKA
TEORIJA**

Vedrana Mijić

Osijek, 16. travanj 2018.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
ODJEL ZA KULTUROLOGIJU
KNJIŽNIČARSTVO

TEMA: TELEVIZIJSKE SERIJE I FEMINISTIČKA TEORIJA
PRISTUPNIK: VEDRANA MIJIĆ

TEKST ZADATKA: Cilj ovog diplomskog rada je uočiti način prikazivanja ženskih likova u serijama od početka snimanja televizijskih serija do danas, te vidjeti koje su se promjene dogodile u načinu prikazivanja, a koje su stvari ostale iste. Analizom dviju seriju potvrdit će se ili opovrgnuti navedeni načini prikazivanja ženskih likova u 21. stoljeću, te uočiti koje je feminističke elemente moguće uočiti u serijama. Anketnim istraživanjem teži se vidjeti stav ispitanika prema feminističkim problemima u serijama koje prate, kao i sam njihov stav prema temi i razumijevanje toga što je feminizam.

Osijek, 16. travanj 2018.

Mentor:

Prof. dr. sc. Zlatko Kramarić

Predsjednik Odbora za završne i diplomske radove:

ODJEL ZA KULTUROLOGIJU

DIPLOMSKI RAD

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: filologija

Znanstvena grana: teorija književnosti

Prilog:

Izrađeno:

Primljeno:

Mj:

Br. priloga:

Mentor:

prof.dr.sc. Zlatko Kramarić

Komentorica: Mirta
Bijuković Maršić,
predavačica

Pristupnica: Vedrana Mijić

Mentor:

Predsjednik Odbora za završne i diplomske radove:

SADRŽAJ:

1. Uvod	1
2. Što je feminizam?	2
2.1. Feministička kritika medija	4
3. Televizijske serije	7
4. Teorija „ženskih žanrova“	8
4.1. Logika „ženskih žanrova“ – sapunice	9
5. Ženski likovi kroz povijest	10
6. Zovite babicu (Call the Midwife)	13
6.1. Feminizam u seriji	14
7. Sluškinjina priča (The Handmaid's Tale)	23
7.1. Feminizam u seriji	24
8. Istraživanje	28
8.1. Cilj istraživanja	28
8.2. Metodologija istraživanja	28
8.3. Analiza ankete	29
9. Zaključak	43
10. Literatura	45
11. Prilozi	47
11.1. Slike	47
11.2. Grafovi	47
11.3. Anketna pitanja	47

SAŽETAK:

Kako u prošlosti žene nisu imale nikakva prava dok su muškarci imali sve, dolazi do nastanka ženskog pokreta koji se bori za prava žena – feminizma. Feministice su se u početku borile za pravo glasa, a kasnije i za prava na bolje radne uvijete, prava homoseksualaca, pravo na pobačaj i slično. Razvojem medija počinju se širiti određene slike žena, njezinih uloga u društvu. Stereotipno prikazivanje žena u medijima dovodi do feminističke kritike medija. Ovdje se feministice bore za realniju sliku žene, te bolji položaj žena u medijima općenito primjerice u novinarstvu. Kao jedan od snažnih medija u širenju slike o ženama postaje televizija i televizijske serije. U početku nastanka televizijskih serija prave se serije koje su isključivo namijenjene ženama – sapunice. Mnogi ih karakteriziraju kao isključivo „ženski žanr“ zbog same radnje serije koja je puna spletki i zgodnih muških likova. Sapunice su se emitirale u vremenu kada bi muševci bili na poslu pa bi žene, dok spremaju kuću i kuhaju ručak mogle pratiti ovakve serije. Prikaz ženskih likova se kroz godine mijenjao, ali je ipak djelomično ostao isti. Sve serije povezuje jedan opis ženskog lika, a to je prikaz žene kao majke. Tema majčinstva, kao biološki jedine i glavne uloge žene, se proteže i kroz serije kao što su „Zovite babicu“ i „Sluškinjina priča“. Obje serije obrađuju i široki spektar društvenih problema uključujući i feminizam, primjerice problem pobačaja, kontracepcije, odnosa prema Afroamerikancima i homoseksualcima, problem prostitucije i silovanja, te nepovoljan položaj žene u društvu. Serije danas osim što šire različite slike koje mogu utjecati na oblikovanje nečijeg mišljenja, mogu biti i kritike današnjeg društva.

KLJUČNE RIJEČI: feminizam, televizija, televizijske serije, stereotipiziranje, ženski likovi

SUMMARY:

In the past women did not have any rights while men had everything, a women's movement that fought for women's rights - feminism emerged. Feminists initially fought for the right to vote, and later for the rights for better working conditions, homosexual rights, abortion rights etc. With Media development it started spreading a certain women images, her roles in society. Stereotypical representation of women in the media led to feminist criticism of the media. Feminists are struggling for a more realistic picture of women and a better position in the media in general, for example, in journalism. Television and television series became one of the powerful media in spreading certain images of women. At the beginning of the television series, series were produced exclusively for women – soap opera. Many characterized them as exclusively "female genres" due to the series of actions that are full of mischief and handsome male characters. Soap operas were broadcasted in the times when the husbands were at work and women would be able to watch them while they were cleaning house and cooking the lunch. The look of female characters has changed over the years, but has remained partially the same. All series combine a description of a woman's figure, and that is a representation of a woman as a mother. The theme of motherhood, as the only biological and main role of women, extends also through series such as "Call the Midwife" and "The Handmaid's Tale". Both series also cover a wide range of social issues including feminism, such as abortion, contraception, problems concerning African-americans and homosexuals, the problem of prostitution and rape, and the unfavorable position of women in society. The series today, besides spreading different images that can influence one's opinion, may also be the criticisms of today's society.

KEY WORDS: feminism, television, television series, stereotypes, female characters

1. UVOD

U ovom diplomskom radu predmet interesa su televizijske serije i feministička teorija. Feminizam nastaje kao borba za, ne samo ženska prava, već i za prava LGBTIQ zajednice, prava muških i ženskih crnaca (Afroamerikanaca), žena koje rade, te tako nastaju i različiti pravci feminizma. Pojavom medija u sklopu feminizma nastaje feministička kritika medija koja osuđuje načine prikazivanja žena u medijima i zalaže se za promjenu takvih medijskih slika koje usađuju ideju da je žena isključivo onakva kakva je prikazana u medijima. Borbe za promjenu takvih prikaza počinju 1970-ih godina koja će postati uspješna stupanjem na snagu Pekinške konvencije 1995.

Televizija je danas jedan od snažnih medija. Svako kućanstvo posjeduje barem jedan TV prijamnik te se pomoću njega oblikuju mišljenja u društvu. Kako televizija preko vijesti širi informacije i slike o ljudima tako to čine i televizijske serije. Serije putem prikaza likova i pomoću same radnje imitiraju stvarni svijet, pokazuju kako netko treba izgledati i ponašati se. Odrasli, a pogotovo djeca, na temelju onoga što vide na televiziji stječu dojam da se oni moraju tako ponašati ili primjerice odijevati. Iz navedenog problematičnim postaje način prikazivanja ženskih likova u serijama koji se, naravno, kroz razvoj televizije i društva mijenjao, ali i dalje ipak nekako, u srži ostao isti. Upravo takve slike žena i njihovog položaja, njihovih uloga u društvu ostavlja dojam da je taj prikaz stvaran, da je ona Drugo naspram muškarca; da je njezina uloga biti uz muškarca i obitelj.

Analizom serija „Zovite babicu“ i „Sluškinjina priča“ prikazuje se povezanost televizijskih serija i feminističke teorije. Obje serije bave se prikazom žena u društvu, njezinim položajem i njezinom ulogom. Prikazuju se problemi na koje ženski likovi nailaze koji ni danas nisu strani, a ipak bi možda trebali biti. Serije koliko su slične toliko se i razlikuju. Dok je jedna smještena u prošlost i prikazuje ženski položaj kakav je bio, druga serija govori o budućnosti, i prikazuje ženu i njezin mogući položaj u budućnosti. Očekuju se određene promjene u načinu odnosa prema nekim problemima kojima se feminizam bavi, kao primjerice odnosom prema homoseksualcima, prema samoj ideji uloge žene u društvu, no to nije nešto što će biti prikazano.

Provedeno anketno istraživanje pokazat će koliko ljudi, dok gledaju televizijske serije, osvješčuju prikazivanje određenih društvenih problema, jesu li za njih problemi kojim se feminizam bavi društveni problemi ili samo nešto usputno čemu ne pridaju toliku pozornost jer u našem društvu problemi feminizma više nisu problemi. Potvrdit će se ili opovrgnuti ideju da su samo žene te koje su osjetljive na temu feminizma i kako samo žene uočavaju problem neravnopravnosti.

2. ŠTO JE FEMINIZAM?

Feminizam je teorija, praksa, ideologija i društveni pokret. Kao društveni pokret bori se za bolji položaj žena u društvu uklanjanjem spolne dominacije i diskriminacije promicanjem rodne jednakosti. Pojavljuje se „s prosvjetiteljstvom, modernom demokracijom i liberalizmom te s promjenljivim intenzitetom, taktičkim oblicima i temama javnoga djelovanja traje do danas.“(Leksikografski zavod Miroslav Krleža). Kroz povijest, zahtjevi feminizma se mijenjaju: prvo su bili usmjereni postizanju jednakih mogućnosti u obrazovanju žena, zaposlenosti i politici; moderna misao, u 19. stoljeću, je na borbi za žensko pravo glasa. Jedne od najznačajnijih teoretičarki feminizma su Simone de Beauvoir¹ i Betty Friedan². Simone de Beauvoir (najznačajnije djelo *Drugi spol*, 1949.) tvrdi kako se ženom ne rađa nego postaje „te da je društvo to koje oblikuje muški ili ženski rod. Betty Friedan (djelo *The Feminine Mystique*, 1963.) objašnjava žensku pasivnost i ovisnost kao posljedicu zatupljujućeg posla domaćice. „Obje su knjige snažno utjecale na oblikovanje nove samosvijesti mnogih žena, a feminizam je, uz društveni radikalizam studentskih i proturatnih pokreta te pokreta civilnoga društva, pokrenuo, najprije na Zapadu a potom u drugim dijelovima svijeta, dotada nezabilježeno djelovanje ženâ.“(Leksikografski zavod Miroslav Krleža). Feminizam je ostavio veliki utjecaj na kulturu 20. stoljeća, samim time što je zahtijevao sudjelovanje žena u donošenju odluka, kao što su političke i druge važne odluke u javnom životu. Države, na takve nove zahtjeve, odgovaraju proširenjem prava i mogućnosti za žene. Pokret se kroz povijest razvijao, te su nastajali različiti smjerovi, kao što su: liberalni, marksistički, radikalni, socijalistički i poststrukturalistički feminizam i mnogi drugi.

¹ Francuska književnica i filozofkinja. Na nju su najviše utjecali Leibnitz, Hegel, Marx, Alexandre i dr., te Jean-Paul Sartre kojemu je bila životna suputnica. Njezino najznačajnije i najutjecajnije filozofsko djelo *Drugi spol*, s kojim je utemeljila feminističko iščitavanje svijeta. U njemu analizira položaj žena na biološkoj, psihološkoj i intelektualnoj razini te pokazuje da su u odnosu na muškaraca one bile ono „drugo“. Djelo je postalo temeljni tekst feminističkoga pokreta 1970-ih i nezaobilazna literatura suvremenoga feminizma. Neka od poznatijih djela: *Uspomene dobro odgojene djevojke*, *Sasvim blaga smrt*.

² Američka feministica koja je najpoznatija po svom djelu *The Feminine Mystique* u kojoj objašnjava razloge frustracije moderne žene vezanih za tradicionalne uloge. Kako je i sama bila kućanica i majka, radila povremeno za određene časopise bila je nezadovoljna svojim životom. Počela se zanimati za problem nezadovoljstva žena, te krenula s različitim istraživanjima surađujući s drugim psiholozima i studentima psihologije (1942. diplomirala je na Smith Colleg-u psihologiju); rezultat istraživanja bila je već navedena knjiga *The Feminine Mystique*.

Feminizam se danas, osim sa ženskim problemima, bavi i ekologijom, društvenom moći, reproduktivnom tehnologijom i drugim sferama društvenih problema. Kako nastaju različiti feminizmi orijentirani na različite društvene probleme dolazi do sraza u razmišljanjima različitih feminističkih teoretičara/teoretičarki, te među samim vrstama feminizma. Jedini zajednički cilj je društvena promjena neravnopravnih odnosa kojoj teži svaka pojedina vrsta feminizma. Unatoč učinku koji feminizam ima na cijeli svijet, i dalje, u nezapadnjačkom svijetu, postoji velika diskriminacija žena, koje moraju naći načine borbe i rješavanja problema koji će biti prilagođeni kulturama koje ne dijele iste vrijednosti kao i zapadna kultura.

Feminizam kao teorija i praksa polazi od toga da žene imaju nepovoljan položaj u društvu, te smatra da se žensko pitanje³ može riješiti aktivnostima kojima će problemi s kojima se žene susreću izaći na vidjelo i postati politički transparentni (Vrcelj 2011, 15). Kao politička teorija feminizam se bori za jednakost i slobodu svih žena bile one crne ili bijele, stare ili mlade, zaposlene ili nezaposlene, lezbijke ili heteroseksualne.

Feminizam je uveo razlikovanje spola i roda. Spol kao biološka odrednica prema kojoj se ljudi rađaju muškog ili ženskog spola, te rod koji je društveno konstruiran i predstavlja identitet pojedinca i sastoji se od određenih pravila ponašanja, uloga, aktivnosti i drugih stvari koji su karakteristični za jednog muškaraca ili ženu. Razdvajanje na muški i ženski spol, kako kaže Beauvoir, pokazuje se kao neumoljiva i slučajna činjenica, dok ju neki filozofski pravci uzimaju kao takvu i ne pokušavaju objasniti (Beauvoir 2016, 31). Na temelju uloga koje društvo dodjeljuje muškarcu i ženi uočava se kako je u patrijarhalnom društvu identitet žene određen s njezinim dužnostima prema obitelji (mužu, djeci), te državi. Ona na taj način postaje izrazito pasivna, dok muškarac „igra igru života“, on je aktivan predstavlja snagu. Sama vrijednost žene mjeri se uspješnošću u „svom poslu“, odnosno navedenim dužnostima. Prema Beauvoir ženina svijest se ne definira njezinom spolnošću, već odražava položaj koji ovisi o ekonomskoj strukturi društva koja prenosi stupanj tehnološke evolucije čovječanstva (Beauvoir 2016, 70). Svaki spol je ono Drugo u očima suprotnog spola, no kod većine, u muškim očima žena je onaj spol koji je apsolutno drugo.

³ Pojam se odnosi na probleme koje se tiču samo žena i traži se za njegovim rješenjem (problemi kao što su neravnopravnost spolova, jednako obrazovanje, pobačaj, prostitucija i niz drugih). Označava se kao poseban problem u patrijarhalnom sustavu.

Feminizam ovdje traži dekonstrukciju i stvaranje novog identiteta u koji će biti uključena i sloboda i samosvjesnost žene. Osim potrebe za stvaranjem novog identiteta, neki feminizmi vide pravo na obrazovanje kao preduvjet za oslobođenje žena. Prema Bendallu „feminizam se ...bavi slobodom i kreativnošću. Jedan od prvih zahtjeva feminizma, kao i jedna od prvih vođenih bitki, je onaj za pravom na edukaciju... kao mogućnost osobnog razvoja i istraživanja svijeta, edukacija predstavlja osnovnu komponentu ljudske kreativnosti.“ (citirano u Vrclj 2011, 15).

2.1.FEMINISTIČKA KRITIKA MEDIJA

Feminističke kritike su tematski i povijesno povezano s nizom kritičkih analiza kako znanosti, društva pa tako i medija. Mnoge feminističke teoretičarke i teoretičari kritiziraju načine prikazivanja žena u različitim medijima od radija, novina do televizije. Ideja da je medij iskrivljena slika, te pitanja vezana za utjecaj medija na socijalizaciju ili nasilje nad ženama često su u pozadini feminističke kritike medija. Kritizira se prikazivanje, odnosno reprezentacija rodnog identiteta, upitnih slika vezanih za rod koje često mediji propagiraju. Jedna od feminističkih teoretičarki medija, Margaret Gallagher smatra da kako bi došlo do promjene u medijima potrebno je doći do društvene i političke promjene. Zbog želje za takvom promjenom dolazi do feminističkog medijskog aktivizma koji „počiva svjesno ili nesvjesno na teorijskim pretpostavkama liberalnog ili radikalnog feminizma⁴ i pratećim shvaćanjima kategorije medija, roda i predstavljanja“ (Minić 2007, 246). Jedna od feminističkih kritika medija je ona koja se odnosi na odsutnost žena u medijima, stereotipizacija njezinih uloga u primjerice televizijskim žanrovima kao što su sapunice. Mediji ne uzimaju u obzir promjene koje su se događala tijekom godina, a to je ona promjena u kojoj žena više nije samo domaćica, već je osoba koja ima svoj posao i karijeru. Slika žene na televiziji, djelomično, je odraz kulturne kontradikcije vezanih za ženu, njezin rod i ulogu⁵. Jedna od željenih promjena u medijima je ta da se žene počnu prikazivati realnije. Ta realnija slika žene odnosi se na prepoznavanje iskustva žena, mogućnosti koje žene imaju, te rodni identitet u različitim serijama, tekstovima i drugim medijima.

⁴ Liberalna kritika medija temelji se najviše na temama stereotipa i rodne socijalizacije, dok se radikalna kritika usredotočuje na problem pornografije.

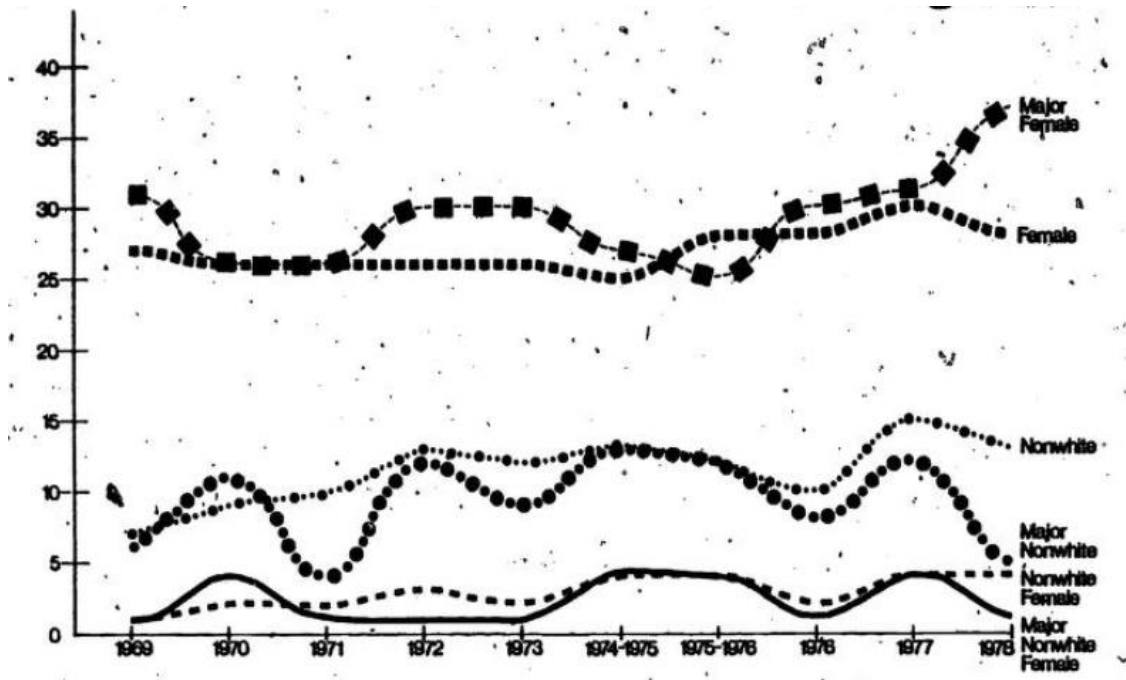
⁵ Svi su svjesni promjene „ženskih uloga“ od domaćice prema osobi koja ima svoju poslovnu karijeru, ali se na televiziji više voli prikazivati ona uloga žene kao majke, žene i domaćice. Serija ili film iako prikazuju ženu koja ima karijeru, ona je prije svega osoba koja se brine o svom domu.

Teme podzastupljenosti žena, rodni stereotipa i dr. ostale su u centru pažnje feminističke medijske kritike i nakon nekoliko uspješnih akcija u SAD-u 1970-ih i 1980-ih godina, ovaj aktivizam je doživio određene promjene do kojih dolazi polovicom 1990-ih godina. U Pekingu je 1995. godine održana UN-ova Četvrta svjetska konferencija o ženama na kojoj su mediji prepoznati kao jedan od područja važnih za ravnopravnost spolova. Pekinška deklaracija dovela je do određenih promjena kao što su: povećanje zastupljenosti žena u medijima, obučavanje žena za medijske profesije, suzbijanje seksističkog medijskog sadržaja i stereotipnog predstavljanja žena, poticanje nastajanja programa koji se bave temama važnima za žene i niz drugih.

Istraživanje⁶ Georgea Gerbnera i Nancy Signorielli, 1969. – 1978., ukazuje na jako mali porast glavnih ženskih uloga na televiziji prije aktivizma feministica. Svega je bilo 25% ženskih glavnih uloga na televiziji 1975. – 1976. (to je bio najmanji postotak prikaza ženskih glavnih likova), a najviši udio od 37% su imale 1978. godine, dok se sam prikaz ženskih likova gotovo pa i nije promijenio. Danas možemo reći da se broj ženskih glavnih likova u televizijskim serijama povećao i da je ženski lik neizbježan, dok je reprezentacija žene i njezine uloge i dalje ona iz 1950-ih, od vremena prikazivanja ženskih likova u televizijskim serijama⁷. Graf 1 prikazuje porast i pad prikaza ženskih likova kroz godine, te također prikaz manjina u serijama što u sporednim što u glavnim ulogama.

⁶ Istraživanje se bavi likovima osmišljenim za televizijske serije. Odnosi se na prikazivanje razlika u količini muških i ženskih likova, prikaz manjina u odnosu na bijelce. Bavi se prikazom ženskih likova i manjina kao slabijim likovima, žrtvama i slično.

⁷ Više u poglavlju Ženski likovi kroz povijest

Graf 1. Prikaz glavnih ženskih uloga kroz godine⁸

⁸ Graf je preuzet iz članka Georgea Gerbnera i Nancy Signorielli, Women and Minorities in Television Drama 1967 – 1978, str. 22

3. TELEVIZIJSKE SERIJE

Televizija je danas jedan od najrasprostranjenijih medija kod nas, a i u svijetu. Preko svog sadržaja kojeg dijeli utječe na ljude, na njihovo mišljenje (što ovisi koliko osoba vjeruje ili ne onome što vidi na televiziji u različitim TV emisijama), informiranost (putem dnevnika i drugih informativnih emisija), odmor (gledanjem različitih serija, reality show-ova i niz drugih zabavnih emisija koje se snimaju u svrhu ljudske razonode) i niz drugih stvari. Kako tvrdi Martinez-Shepard „teorija kultiviranja predviđa i objašnjava dugotrajnu formaciju i oblikovanje percepcija, razumijevanja i uvjerenja o svijetu kao rezultat potrošnje medijskih poruka“ (Martinez-Shepard 2006, 20). Ono što je zajedničko skoro svim televizijskim sadržajima je njihovo oponašanje stvarnosti, svi žanrovi⁹ oponašaju određene dijelove ljudskog života koji su gledateljima bliski.

Imamo niz različitih televizijskih sadržaja, od filmova, talk-showova, reality showova, glazbe, pa sve do serija. Kako se ovaj rad bavi samo televizijskim serijama potrebno je objasniti i napraviti razliku između serije, serijala i mini-serije. Sve tri vrste traju od 40-60 minuta, ali jedna od glavnih razlika je način na koji se radnja prikazuje. Serije se temelje „na otvorenom ili zatvorenom kraju te organizacijskim aspektima koji se odnose na to radi li se o statičkoj situaciji“ (Popović 2012, 26), dok se serijali temelje na fabuli koja se postepeno razvija kroz epizode. Mini-serija je naziv za serije koje su u formi kratkog filma (najčešće traju malo više od 60 minuta), sastoje se od točno određenog broja epizoda (3 do 4 epizode) i njihova radnja čini zaokruženu cjelinu. Kao što je već spomenuto televizijski sadržaji, uključujući i serije, u nekoj određenoj mjeri prikazuju društvenu stvarnost. Zbog načina prikazivanja stvarnosti koriste se termini fikcije i ne-fikcije. Dolazi do miješanja pa se za serije koje se bave nekakvom društvenom stvarnošću (koriste činjenice) koju miješaju sa fiktivnim elementima koristi termin fackija.

⁹ Žanr se odnosi na klasifikaciju kulturnih tekstova prema zajedničkim karakteristikama koje su specifične i po kojima se razlikuju od drugih žanrova. Mogu se odrediti prema temi odnosno sadržaju kojim se bave, cilju situacije u kojoj je nešto izraženo. Mogu se kategorizirati i prema mjestu događanja, osjećaja koju mogu izazvati i sl.

Danas se vrste serija mogu različito klasificirati, pa imamo televizijsku dramu, akcijsku seriju, kriminalističku seriju, znanstvenu fantastiku, teenagerske serije i niz drugih koje se bave različitim temama, problemima, likovima, različitim vremenskim razdobljem i dr. Debate o popularnim žanrovima koji dominiraju na televiziji uključuju i dublja pitanja koja se odnose na promjene poimanja javnog i privatnog, realnog i fiktivnog, racionalnog i afektivnog; što nam ukazuje na strukturalne promjene društva i potrebu da ga se kritički vrednuje (Popović 2012, 40).

4. TEORIJA „ŽENSKIH ŽANROVA“

Kategorija „ženskih žanrova“ proizašla je iz konteksta proučavanja audiovizualnih tekstova, odnosno televizijskih i filmskih normi namijenjenih ženskoj publici, poput sapunice ili melodrame. Prema Chralotte Brunson radikalnija i suvremenija definicija ženskih žanrova uključuje „ljubavne romane, ženske i djevojačke časopise, ali i modu, šminku, pletenje, šivanje te druge „aspekte tradicionalne ženske i djevojačke kulture i medija“ (citirano u Grdešić 2006, 32).

Pretpovijest proučavanja ženskih žanrova vezana je uz pokretanje Women's Studies Group (Ženske radne skupine ili Radne skupine za ženske studije) koja se osniva unutar Centra za suvremene kulturalne studije u Birminghamu 1974. Annette Kuhn¹⁰ u članku „Ženski žanrovi: melodrama, sapunica i teorija“, objavljenom 1984., izdvaja televizijske sapunice i filmske melodrame kao popularne narativne forme koje privlače pažnju kritike. Takvi tekstovi dvostruko su određeni: s jedne strane „motivirani ženskom žudnjom“ utjelovljenom u glavnom ženskom liku, dok je s druge strane neizostavna uloga gledateljice, odnosno način na koji „procesi gledateljske identifikacije vođene ženskom točkom gledišta“ konstruiraju tekst“ (citirano u Grdešić 2006, 33). Kuhn postavlja pitanje da li se te forme obraćaju ženskoj ili ženstvenoj gledateljici, odgovara li gledateljicama forma tih tekstova, njihov sadržaj ili činjenica da ih statistički više žena konzumira.

¹⁰ Annette Kuhn je britanska spisateljica, pedagoginja, urednica i feministica. Najpoznatija je po svom radu u vizualnoj kulturi, povijesti filma i kulturnoj memoriji.

Moguća su dva smjera proučavanja ženskih žanrova. Prvi smjer je obilježen suradnjom teorije filma s psihoanalizom, a drugi proizlazi iz sociologije, etnografije i studija televizije. Iz toga se postavlja pitanje što zapravo znači pridjev „ženski“ i kako treba razumjeti frazu „namijenjeno ženskoj publici“. Kuhn piše da ako sapunice i melodrame upisuju ženskost u svom obraćanju publici, žene su na neki način oblikovane tim reprezentacijama. Zaključuje da je bitno proučavati ne samo tekstove, već i kontekst njihova čitanja. Charlotte Brunsdon priznaje povijesnu specifičnost i raznolikost feminizma 1970-ih i 1980-ih, ali ostaje pri čvrstom stavu da je feminizam samo jedan od diskursa uposlen u borbi za dominaciju nad značenjima kategorije ženskosti (Grdešić 2006, 34).

4.1.LOGIKA „ŽENSKIH ŽANROVA“ – SAPUNICE

Sapunice¹¹ imaju mnogo toga zajedničkog s drugim medijima, bilo da je riječ o ljubavnom romanu, ženskom filmu ili sapunici naglasak je na protagonistici koja iziskuje čitateljsku podršku i čije razloge za akciju shvaća publika. U sva tri žanra (roman, film, serija) postoji podjela između javne i privatne sfere, muških i ženskih prostora, a ženina je nadmoć u priči utemeljena na njezinom razumijevanju i kontroli emocija.. Prema Geraghty „naglasak na fantaziji i eskapizmu¹² u ženskoj fikciji povezan je s načinom na koji se sporna pitanja istražuju kroz kreaciju utopije u kojoj su vrijednosti povezane s osobnom sferom dominantne ili kroz distopije u kojima su ogoljene konzekvencije ignoriranja takvih vrijednosti“ (Geraghty 2001, 17). Christine Geraghty se želi odmaknuti od psihoanalitičkog modela, koji je korišten isključivo u američkoj feminističkoj kritici, i prikazati nam značajke sapunice i neke elemente ženske fikcije prema utopijskom okviru Richarda Dyera¹³. Dyerov model nam omogućuje da vidimo kako funkcioniraju porivi za bijeg i objašnjava zašto je to stalna karakteristika ne samo zabave nego i ženske fikcije. Zabava nam nudi drugačije iskustvo i ona je eskapistička jer je utemeljena na nedostacima iz vlastitog života i životnog iskustva.

¹¹ Sapunice se pojavljuju na radiju 1930-ih, a korijene vuku iz serijalizacije popularne fikcije u tiskovinama 19.st. Kombinira elemente novele, romantične melodrame, te socijalno realistične drame. Karakteristike sapunice su snažne emocije, moralna polarizacija i prikaz personalnih odnosa. Fokus u seriji leži na više likova, zajednici i međuljudskim odnosima.

¹² Radi se o bijegu iz rutine svakodnevice kao glavnom poticajnom elementu odlaska bez obzira na društveni sloj i profesiju. Može označavati i izbjegavanje odgovornosti, »bijeg od života«, »bijeg od stvarnosti«.

¹³ Richard Dyer je engleski akademik koji je redovni profesor na Odsjeku za filmske studije na King's College Londonu. Specijaliziran je za kino (osobito talijansko), queer teoriju; odnos između zabave i predstavljanja rase, spolnosti i roda.

Krajem 1970-ih i početkom 1980-ih sapunica je bila uzdignuta na sam vrh televizijske popularnosti. Najviše znanstvene pozornosti usmjerenoj na sapunice dolazi 1980-ima jer su tada predstavljale savršen uzorak za analizu popularne televizije „njihova serijalnost, ponovljivost i udomaćenost primjer su glavnih obilježja televizije“ (McGuigan 2001, 16). U 1940-ima dolazi do problema oko utjecanja serija na domaćice. Psihijatar Louis Berg tvrdio je da gledanjem sapunica dolazi do anksioznosti, aritmije, tahikardije, noćnih mora, nestabilnosti i niz drugih psihičkih stanja (McGuigan 2001); te je to je bio primjer dizanja moralne panike zbog popularne kulture.

Herta Herzog (1942.) iznijela je argument da slušanje i gledanje sapunica ispunjava određene psihološke i društvene potrebe žena. Lloyd Warner i William Henri brane ulogu sapunice u potvrđivanju domaćinske uloge žena kao supruga i majki. Poslije 1968. feminizam pokazuje neprijateljstvo prema ovoj kulturnoj formi, za koju smatraju da je napravljena da održi žene na „njihovu mjestu“.

5. ŽENSKI LIKOVI KROZ POVIJEST

Kroz povijest televizijskih serije ženski su se likove prikazivali u različitim ulogama i položajima, a ono što se nije mijenjalo je njihovo krivo prikazivanje i stereotipiziranje. „Tijekom desetljeća, TV je prikazivao žene usredotočujući se na njihove fizičke osobine, seksipil i uspjeh u ljubavi, bilo da su kućanice, majke ili predmeti žudnje.“ (citirano u Martinez-Shepard 2006, 12). Tvrdilo se, pa i vjerovalo, da u moderno vrijeme televizija, za žene, preuzima ulogu ženskih časopisa; ono što rade časopisi sada radi i televizija. Televizijski programi ženama prikazuju kako treba izgledati, ponašati se, kako udovoljiti muškarcima, pa čak i kako lijepo urediti vlastiti dom; a sve su to stvari koje žena može pročitati u časopisu Elle, Glorija i slični. Televizijske serije kroz likove i okolinu rade upravo to, iako možda nije bila primarna namjera, danas je to ono što konstruira mišljenje o onome što treba, a što ne, koja je uloga žene, kako izgleda jedna prosječna žena, čime se bavi i slične stvari. Takav program ima najviše utjecaj kod mlađih generacija koji su rasli uz televiziju i gradili svijest na osnovu onoga što vide.

Televizija 1950-ih postaje novi oblik zabave. Producenti su rasu i rod prikazivali tako što su slijedili ideologiju Hollywooda koja je marginalizirala žene, prikazujući ih prvenstveno kao domaćice koje „služe“ svom mužu i njegovim željama, dok su Afroamerikanke bile sluškinje (slika 1). Tijekom 1960-ih i 1970-ih položaj žena lagano se promijenio, one su sada stay-at-home majke¹⁴, a Afroamerikanke se počinju prikazivati u drugačijem, pozitivnijem svijetlu (slika 2). Prema Jeff Rovinu gledatelji su bili spremni vidjeti ženski lik koji dijeli „reflektor“ s muškim likovima, bilo to u serijama, kvizovima ili drugim natjecanjima, kao pjevačice, komičarke i slično (Rovin 1977, 39). No, unatoč tome mnogi ženski televizijski likovi koristili su se kao razlog za muške likove da idu u akciju, najčešće spašavajući ženski lik¹⁵ iz određenog problema. Uz stalno spašavanje, ženski likovi se češće prikazuju kao seksualni objekti umjesto kao ljudska bića sposobna riješiti svoje probleme ili kao osobe koje imaju svoje mišljenje.

Slika 1. Serija Beulah, 1950.
(Izvor: slika preuzeta s interneta)

Slika 2. Serija Bewitched 1964.
(Izvor: slika preuzeta s interneta)

¹⁴ Stay-at-home majke su majke koje ostaju kod kuće kroz cijeli dan kako bi se brinule za muža, obitelj i kuću. Najčešće su to žene koje nemaju posao, a kao glavni razlog ostanka kod kuće navode brigu i bolji odgoj djeteta.

¹⁵ Za takav primjer odlaska muškog lika u akciju kako bi spasio ženski lik je lik Supermena i njegovo spašavanje Lois Lane.

Kasne 1970-e i ranih 1980-e donose, opet, novu sliku žene, koja razbija tradicionalnu sliku žene, majke i čuvarice doma. Žena je sada lijepa, pametna i „akcijski lik“¹⁶, a opet nekako nerealistično prikazana. U 1980-ima počinje prikazivanje žene kao samohrane majke koja ima karijeru i nije vezana za kuću, te takav prikaz postaje iznimno popularan.

Žene u 1990-im postaju promiskuitetne i agresivne. Likovi su većinom bile mlade, neovisne žene bez obitelji, veze, slobodne od stresa (slika 3). „Za žene je bilo manje vjerojatno da će biti u braku, kućanice, brinuti se za djecu, imati tamnije nijanse kose, da će počinuti ili biti žrtva nasilnog zločina, te da će biti uključeni u romantičnu vezu, a vjerojatnije da će biti mlađe od 50 godina“ (citirano u Martinez-Shepard 2006, 13). Ženama je tako pripala egzibicionistička uloga i podređeni položaj, ona je erotski objekt te izložena muškarcu za gledanje. Ta osnova razlika koju ženu smješta u takav položaj je ona biološka¹⁷ (i glavna).

Slika 3. Serija Seks i grad, 1998.
(Izvor: slika preuzeta s interneta)

¹⁶ Prikazivane su kao žene od akcije, npr. serija Charlievi anđeli (Charlie's Angels).

¹⁷ Lacan radi razliku penisa kao stvarnog muškog organa i falosa kao simboličnog znaka. Njega ne zanima biologija žene nego način mišljenja i izražavanja. Smatra da žena postoji kako bi udovoljila muškarcu, ali ona želi postati dio „muškog“ društva te se maskira (privid bivanja Falusom).

U svim navedenim opisima ženskih likova kroz povijest navedene su one stvari koje su se promijenile, koje su donijele nekakav novitet i pokušale prikazati realniju, istinitiju sliku žene. Svaki od opisa iako drugačiji po nekim dijelovima i dalje čuvaju onu tradicionalnu sliku žene iako nije možda eksplicitno prikazana. Kao što prikazuje Herman Gray „gdje su žene prikazane kod kuće s djecom, muškarci su prikazani na ulici s drugim muškarcima. Gdje žene pričaju o budućnosti svoje djece, muškarci pričaju o svojim frustracijama i nereálnim težnjama“ (Newcomb 1994, 181). Za primjer možemo uzeti seriju *Bones* iz 2005. godine, a prikazivala se na televiziji sve do 2017. godine. Ženski, glavni lik, Temperance Brennan je poznata antropologinja i autorica romana. Prikazan je kao inteligentna, snažna i neovisna žena, radi na visokom položaju (voditeljica je odjela za kriminalnu antropologiju). Dok se na prvu čini kao da je prikazana kao jednaka muškarcu, u nekim trenucima se prikazuje kao i superiornom zbog svoje pameti, ali je i dalje osoba koju muškarac mora zaštititi (dok ona to uporno odbija i želi se sama braniti). Naravno, „kao i svaka žena“ ima obitelj, muža i djecu; pazi na kuću da bude čista i uredna, pazi na djecu, kuha i niz drugih stvari vezanih za „običnu“ domaćicu 1950-ih godina.

6. ZOVITE BABICU (CALL THE MIDWIFE)

Call the Midwife (Zovite babicu) je BBC-ova serija koja se krenula emitirati 2012. godine. Ova drama nastaje po uzoru na memorijale Jennifer Worth¹⁸ koje je radila u samostanu Community of St. John the Divine u East Endu Londonu¹⁹ (Poplar). Samostan je služio kao „bolnica“ za trudnice. U svojim memoarima je opisala svakodnevni život primalja, te život u Poplaru općenito. Spominje određene povijesne događaje kao što su baby-boom nakon Drugog svjetskog rata, imigracije nakon rata, predstavljanje kontracepcijske pilule i niz drugih važnih događaja vezanih za zdravlje i dobrobit naroda.

¹⁸ Jennifer Worth (djevojačko Lee) rođena je 1935. godine. U Londonu je išla na praksu da postane primalja. Radila je kao medicinska sestra u mnogim bolnicama, te 1950-te u samostanu St John the Divine gdje je pomagala siromašnima. 1973. odlazi u mirovinu, te se okreće glazbi. Objavila je nekoliko memoara u kojima je pisala o svom radu kao medicinska sestra i primalja. Jedan od najpoznatijih memoara je *Call the Midwife* objavljen 2002. godine.

¹⁹ East End je „tradicionalni“ dio Londona. Bio je dio župe Stepney, poznat po imigrantima koji su ga naseljavali i siromaštvu. Mjesto je također bilo po znato po broju ubojstava koje je počinio Jack Trbosjek. Sve do sredine 20. stoljeća ljudi ovisе o sreći dobivanja posla u London Docklands. Područje je nakon Drugog svjetskog rata prošlo kroz veliku rekonstrukciju nakon zračnih napada, te pretrpanost lagano prestaje biti problem.

Radnja serije je smještena u kasne 1950-te i rane 1960-te. Serija prikazuje svakodnevni život primalja, te niz društvenih problema na koje nailaze kao i njihovo rješavanje. U seriji prevladavaju ženski likovi, dok muški spadaju u drugi plan; ako se pojavljuje koji muški lik onda je on u ulozi oca ili doktora. Serija prati 8 glavnih, ženskih likova, a to su: sestra Julienne, sestra Evangelina, sestra Monica Joan, sestra Bernadette (koja će se kasnije u seriji razrediti) koje su redovnice u samostanu The Nonnatus house, zatim medicinske sestre Jennifer Lee, Beatrix Franklin, Cynthia Miller, Camilla Fortescue-Cholmeley-Browne koje su kao primalje smještene u samostan te u njemu žive. Jedini muški glavni lik je lik doktora Patricka Turnera.

Kako su glavni likovi ženski, tako se i naracija u seriji odvija iz ženske perspektive i progovara ženski lik. Takvu naraciju možemo povezati sa feminilnim tekstovima u kojima progovara ženski lik o ženskom iskustvu. Naratorica u seriji je medicinska sestra Jennifer Lee koja predstavlja Jennifer Worth.

6.1.FEMINIZAM U SERIJI

Serija obrađuje jako veliku količinu društvenih problema kao što su siromaštvo, problem crkve, te niz drugih problema s kojima se susreći stanovnici nakon Drugog svjetskog rata. Jedan od problema koji serija obuhvaća je i feminizam, iako sami problemi kojim se feminizam bavi nije uvijek prikazan sam već je u kombinaciji s drugim društvenim problemima. Radnju možemo smjestiti u period između prvog i drugog vala feminizma. „Nastojale smo služiti ženama, živjeti s njima i među njima. Muškarci su bića za koja se udajemo, ili im se divimo, žudimo za njima ili ih ne razumijemo. Uglavnom, radili su nam posao. Ništa drugo nismo znale.“ Samo je jedan od citata s kojim počinju epizode serija u kojima je prikazan položaj i uloga žena 1950-ih i 1960-ih godina. U seriji se ne vidi borba žena za određena prava, već problemi na koje nailaze u nedostatku istih.

Uočava se problem prostitucije kojoj se žene okreću zbog nedostatka novca. One ako se ne udaju, i ne nađu muškarca koji će se brinuti za njih nemaju drugog izbora (pogotovo ako se nisu školovale). Većina prostitutki završi u javnim kućama koje najčešće vode žene, dok neke dopadnu u ruke muškarca koji vode svoje „bordele“ na ulici. Razlika između to dvoje je zapravo velika iako se to ne čini. U javnim kućama koje vode žene odnos između „vlasnice“ i „radnica“ je dobar i fer, žive koliko koliko u higijenskim uvjetima, svaka ima svoju sobu, mogu otići kad god požele, a mogu imati i djecu.

Za primjer imamo Bridget Cole koja je ostala trudna; vlasnica javne kuće se brinula za nju, pomagala joj, te je mogla zadržati dijete ako je to htjela. Za razliku od javne kuće, prostitutke u rukama muškarca nemaju pravo na obitelj, one su tu da služe i udovoljavaju muškarcima i njihovim željama i fantazijama. Tu imamo Mary, teenagericu koju je zaveo jedan od vlasnika „bordela“, te ona nosi njegovo dijete. Kao što je već rečeno one nemaju pravo na obitelj, pa tako ni na djecu. Mary mora bježati kako vlasnik ne bi saznao da je trudna, jer ako sazna vrše abortus „na svoju ruku“²⁰. Ona odlazi i dobiva pomoć od medicinskih sestri iz Nonnatus housea. Kako je još praktički dijete smještaju ju u dom koji se bavi s njezinim i sličnim slučajevima, gdje na kraju i rodi; ali kako je taj dom u vlasništvu crkve, a ona prostitutka za koju „nema spasa jer će se ionako vratiti starom poslu“ oduzimaju ju joj dijete i daju na posvajanje, a ona doživi slom živaca. Sličan primjer opisuje i Simone de Beauvoir u svojem djelu *Drugi spol*. Ona opisuje kako kod mladih djevojka, stupanjem u spolne odnose prerano može dovesti do samoubojstva ili ludila što će ju obilježiti kroz ostatak života. Jedino što mlada djevojka posjeduje je svoje tijelo. Mary-in slučaj možda nije tipičan za naše krajeve, ali negdje dalje u siromašnijim zemljama je. Takve osobe nemaju ljude koji će im pomoći, stati na njihovu stranu kako bi mogle zadržati svoje dijete. Prostitucija je problem od starih civilizacija zbog vjerovanja da je „krevet ženska služba“ za koju ju muškarac dariva; „žena se daje, muškarac joj plaća i uzima je.“ (Beauvoir 2016,387).

Kontracepcija je također jedan od velikih problema. Kako se kroz vrijeme razvijala medicina tako je došlo i vrijeme pilule, te tada dolazi do velikog jaza između crkve i medicine. U tom trenutku crkva je počela braniti korištenje pilula koja je bila dostupna svima. Žene u tom trenutku nisu imale nikakvu drugu prepreku osim vjere koja im je branila korištenje. Kako je crkva protiv kontracepcije jer je sama stvar protiv Boga (tu možemo vidjeti paradoks jer su se redovnice držale predavanja o kondomima), u Poplaru ima veliki broj porođaja i velikih obitelji koje se jedva hrane. Zbog takve „zabrane“ od strane crkve pojavljuje se slučaj u kojem žena u svojim 40-ima ostane trudna, te zbog nemogućnosti da hrani još jedna usta želi izvršiti pobačaj, koji je isto tako zabranjen/ilegalan. Tu nailazimo na dva povezana problema. U nadi da će uspjeti prekinuti trudnoću žena pokušava sve prirodne načine, ali ne uspijeva. Kako je pobačaj ilegalan kupuje „instrumente“ i poziva amatera da joj pomogne.

²⁰ Abortus se vršio prisilno i na primitivan način što je znalo dovesti do smrti majke zbog prevelikog krvarenja ili čak trovanja krvi zbog nečistih instrumenata kojima se radi abortus.

Kako je Poplar siromašni dio Londona razlozi za pobačaj su najčešće ne mogućnost uzdržavanja obitelji, a Beauvoir navodi „u paru dijete predstavlja manji teret, ali su siromaštvo, stambeno pitanje i potreba da žena radi izvan kuće među najčešćim uzrocima pobačaja ... par najčešće nakon dvoje djece odlučuje ograničiti porođaje“ (Beauvoir 2016, 524). Dorothy Whitmore radi kao učiteljica, te je i ona jedna od žrtvi „tajnog pobačaja“. Zbog „zabave“ ostane trudna te mora skrivati trudnoću. Kako nema novaca da ode negdje kako bi riješila problem odluči sama, pomoću metalne vješalice za odjeću, izvršiti abortus. Nakon svega završi pod istragom, bude zatvorena na nekoliko mjeseci, izbačena iz kuće te gubi posao. Beauvoir, za ovakav primjer, navodi kako je muškarac, zavodnik upravo taj koji ženu nagovara da izvrši pobačaj, što je i bio slučaj. Dotični muškarac je Dorothy dao novac kako bi izvršila pobačaj no kako je ostala bez svega ona taj novac sačuva i, kao što je navedeno, sama pokušava izvršiti čin. Borba za rješavanje ova dva problema vidimo u drugom valu feminizma koji nastaje upravo nakon baby-booma. Problem kontracepcije je danas većinski riješen, ali problem pobačaja i dalje postoji i mnoge žene nemaju pravo na taj izbor.

Jedan od problema na koji nailazimo u seriji, a koji je i dan danas prisutan je problem na koji žene nailaze prilikom zapošljavanja i onog trenutka kada ostanu trudne. Prikazano je nekoliko slučajeva tog problema. Jedan od problematičnijih je kada Julia Masterson ostane trudna, a kako radi u uredu u kojem pretipkavaju određena pisma i slične stvari, te joj je to jedini izvor novca, ne smije svojoj šefici reći inače će dobiti otkaz. Kako bi prikrila „problem“ skoro svih 9 mjeseci svoje trudnoće nosila je steznicu kako se stomak ne bi vidio, te tako ugrozila i sebe i dijete. Kako je, zbog trudnoće, morala ići često na WC šefica joj je počela brojati koliko puta ide i koliko se dugo zadržava. Na kraju kada joj je primalja ukazala na problem odluči dati otkaz, te se vratiti poslu od kojeg je bježala, konobarenju. Za bolje radne uvijete, te poboljšane socijalnih uvjeta za žene bore se feministice pripadnice Socijalističkog feminizma. Socijalistički feminizam nastaje za vrijeme industrijske revolucije kada kreće porast zapošljavanja žena u tvornicama. Kako su se feministice borile za prava žena radnica, tako su u Poplaru, prije samog Socijalističkog feminizam, žene, u ovom primjeru medicinske sestre, borile za prava muških radnika na sigurnost. Kako se dogodila eksplozija u tvornici bilo je stradalih i ozlijeđenih. Jedan muškarac je ostao bez vida, zbog čega neće moći raditi i zbrinuti svoju obitelj, a sve su to posljedica nedostatka zaštitne opreme, vode u blizini tvornice, te nemarnost vlasnika. Zbog navedenih posljedica medicinske sestre su na sudu odlučile ukazati na problem te tako osigurati bolji i sigurniji rad.

U 1950-im i 1960-im moda je, naravno, bila drugačija nego danas i neke stvari tada nisu bile „normalne“. Tada su žene nosile samo haljine, a muškarci su bili ti u hlačama. Primalje i medicinske sestre su morale nositi haljine, koje u nekim trenucima nisu bile praktične. Kada je Jennifer Lee bila premještena na kratko vrijeme u bolnici, gdje je radila na muškom odjelu²¹, morala je ići kod krojačice kako bi joj sašila haljinu kako bi bila „ugodna oku“ pacijenata. U seriji susrećemo par ženskih likova koje nose hlače te im se ljudi čude i stalno ih pogledavaju jer to nije „normalno“ za ženu. Ne praktičnost haljina koje su primalje nosile prikazano je i u epizodi kada su morale otići na teretni brod kako bi porodile ženu (što je bilo čudno jer ženama nije bio dopušten boravak na brodu); samo penjanje ljestvama na brod im je bilo neugodno zbog uskih haljina i činjenice da nose haljine dok se moraju penjati, a ljestve (ispod njih) drže muškarci, te lik (Beatrix) kaže kako „nije spremna za penjanje“. Nakon ovakvih situacija zatraže nove uniforme, koje nakon nekog vremena i dobiju, no nije neka velika promjena. Nove uniforme su malo duže od prijašnjih, ali i dalje ističu žensku figuru. Ideja da žena mora biti ugodna oku vidi se i na primjeru mrs. Baker koja se tijekom trudnoće budila prije svog muža kako bi se našminkala, sredila frizuru i lijepo obukla. Kada je završila u bolnici tražila je da joj sestre donesu šminku kako ju muž ne bi gledao „bolesnu“ jer se boji da će ju inače ostaviti i potražiti drugu. Kako Beauvoir navodi odijevanje je za ženu način izražavanja društvenog sloja, ono je jedan od njezinih poslova uz održavanje doma. Na taj način žena sebe pretvara u seksualni objekt, ponajviše odijevanjem uskih haljina koji oblikuju tijelo, i visokih peta. To je nešto što društvo zahtjeva od žene, a „cilj mode kojoj robuje nije da je otkrije kao autonomnu osobu nego, baš suprotno, da je posve odvoji od njezine transcendentnosti da bi je ponudila kao plijen muškim žudnjama“ (Beauvoir 2016, 567)

Na slučaj poroda žene na brodu nadovezuje se problem koje primalje otkriju kako je zapravo žena dospjela na brod. Naime, ona je kćer kapetana koji ju po smrti njezine majke doveo na brod kako bi bila s njima. Kako je bila jedina ženska osoba na brodu koji je rijetko kad stajao u mjestima, posada ju je iskoristavala uz dopuštenje njezinog oca, te tako ona ostaje trudna. Tu nailazimo na problem odnosa roditelja prema ženskoj djeci (i kontracepcije u ovom slučaju jer ona, pošto nije bila Britanka već Šveđanka, nije imala pravo na „pravu“ kontracepciju). Ona je smatrala da to nije toliki problem jer je naučena da je to njezina uloga kao žene. Na kraju se ipak odluči vratiti kući, bez obzira na dopuštenje njezinog oca.

²¹ Na muškom odjelu su radili samo doktori, pacijenti su bili samo muškog spola. U cijeloj bolnici su samo medicinske sestre bile ženskog spola, te one u slučajevima nekakvih operacija ili hitnih slučajeva nisu imale pravo glasa, iako su možda znale kako riješiti problem što je bilo i prikazano u jednoj od epizoda.

Iako posada nije prikazana kao nasilna prema njoj, čak su svi bili veseli kada je rodila dijete, u društvu postoji taj problem gdje ljudi vide svoju žensku djecu kao objekte te dolazi i do onih užasnih slučajeva kada otac siluje vlastito dijete.

Problem nasilja u obitelji uvijek je bio prisutan i uvijek će biti, zato u seriji nije neizostavan dio. U ovom primjeru imamo ženu koja je svjesna nasilne strane svog muškaraca, ali ga ne želi ostavit i ne želi tražit pomoć; ona njega voli i on nju. Muž joj ne da da ima kontakt sa svojom majkom i u trenutku kada joj je potrebna pomoć kako joj ne bi oduzeli djecu nastaje problem. Njezina majka unatoč svemu odluči joj pomoći, ukrada se u kuću kada muž radi kako ju ne bi vidio. Jednog, nesretnog, dana muž shvati što se događa i napadne i ženu (koja je trudna), njezinu majku i primalju koja je došla u kućni posjet radi kontrole. Primalja želi podići tužbu, ali policija ne može ništa jer ga žena ne želi tužiti. Muž joj ne do pušta nikakvu medicinsku brigu nakon incidenta, te ona u trenutku kada krenu trudovi bježi od kuće kako bi mogla roditi u bolnici. Kako je sve prošlo u najboljem redu iskrada se iz bolnice s djetetom i vraća se mužu, nakon čega ju nitko nije više čuo.

Nasilje u obitelji je čest problem, ali malo žena želi pričati o tome ili potražiti pomoć²². Jedan primjer žene koja se suprotstavila psihičkom i fizičkom zlostavljanju muža bio je lik Annie koja nakon mnogo godina ugnjetavanja odlučila uzet stvar u svoje u ruke i „pokazati zube“. Kada je počela brinuti o sebi i svojim željama, a manje o muževim zahtjevima i služenju njemu, cijela stvar se promijenila; počeo je uvažati njezine želje, ideje, raditi neke stvari za nju (primjerice skuhat večeru) i na kraju prestao sa ugnjetavanjem. Još jedan snažan lik je mrs. Wats koja, kao i prijašnji likovi doživljava nasilje, odluči se rastati od muža koji je navikao dobiti sve što poželi. Ona, bez potpore svoje majke uspije se izvući iz nasilnog braka, te spasiti svoju djecu i omogućiti im lijepo djetinjstvo. U seriji je prikazan i problem nasilja nad ženama općenito. To je bio slučaj muškarca koji nije birao hoće li na ulici napasti prostitutku, ženu s djetetom ili časnu sestru. Naime, on kad bi ih napao istukao bi ih, ugrizao i ostavio, ne bi silovao. Kako je to bilo poslijeratno vrijeme, muškarac koji je napadao žene bio je iz Rusije, tada SSSR, te se odlučio osvetiti Englezima tako što je napadao njihove žene.

²² Problem nasilja u obitelji možemo povezati s likom Celeste Wright iz serije *Male laži*. Ona je naime u braku s dvoje djece. Prije nego je dobila djecu radila je kao odvjetnica, ali onda je odlučila prestati raditi i biti „samo mama“. Niti jednu odluku ne smije donijeti bez dogovora sa svojim mužem, iako ju to ne sprječava da radi neke stvari mimo toga što na kraju završi kobno za nju. Za svaki prekršeni dogovor ili odluku donesenu bez njegova odobrenja on ju istuče. Odluče ići na terapiju za parove, gdje psihijatrica shvati problem te savjetu Celeste da ostavi muža. Ona cijelo vrijeme govori kako je to bila njezina krivica što ju je udario, a ona se još i branila što je bio dodatni razlog zašto se on razljutio. Na kraju ga odluči ostaviti kada shvati da njihova djeca počinju imitirati svog oca i počinju tući djevojčice u školi.

Problem rasizma i ugnjetavanja crnih žena mnogi ne vide kao problem kojim se feminizam bavi, no postoji jedan od mnogih pokreta feminizma – Crni feminizam²³. To je pokret koji se bori za prava crnih i obojenih žena i muškaraca. Crnkinje su bile ugnjetavane i od strane crnih i bijelih muškaraca, te bijelih žena. „Crni feminizam zastupa borbu protiv rasne, (hetero)seksualne i klasne ugnjetavanosti te ističe da se crnci i crnkinje trebaju zajednički boriti protiv rasizma.“ (Vrcelj 2011, 51). U seriji se većinom pojavljuju bijeli likovi, a crne možemo nabrojati na prste jedne ruke. Jedan primjer rasizma je lik Monique Hyde. Njezin muž je bio u Air Forceu za vrijeme rata te su tako došli živjeti u London. Kako su oboje Afroamerikanci nitko im nije htio dati stan kako bi mogli komotno živjeti (Monique je bila trudna). Žive u „stanu“ s jednom sobom i jako lošim uvjetima, te su okruženi ljudima koji šire glasine o njima, naravno ne istinite. Govorili su da ih šestero živi u jednoj sobi, te kako to nije mjesto da se dijete rodi (njezin muž je imao 4 brata koji su im dolazili u posjet); ostale trudnice nisu htjele da primalje dolaze kod njih obaviti pregled poslije crnkinje kako se ne bi zarazili onim što ona ima te su tražile da prvo dođu k njima, a onda tek smije ići kod nje. Monique unatoč svim vrijeđanjima, pogledima i šaptanju iza leđa pomaže susjedi koja je skoro pala niz stepenice. Rasizam je problem koji i dan danas postoji, i nikada se neće moći iskorijeniti dokle god ima ljudi koji smatraju sebe, bijelom superiornijom rasom. Ljudi mogu promijeniti mišljenje, što vidimo u susjedi koja je nakon što joj je Monique pomogla, uzvratila pomoć kad je bilo potrebno unatoč nagovaranju drugih da to ne radi; ali i dalje drugi ljudi nisu htjeli imati nikakve veze niti s jednom od njih dvije jer nisu htjeli pokupit to što sad obje imaju. Osim ovakvih primjera odnosa drugih žena prema crnim ženama, u seriji uočavamo i problem segregacije. Kada su medicinske sestre i časne otišle u Afriku kako bi pomogle da se klinika ne zatvori, od strane bijelih policajaca je bilo zabranjeno „miješano druženje“, bilo je zabranjeno afričkim ženama druženje i socijaliziranje s bijelim ženama, te su postojale posebne plaže za bijelce i posebne za crnce.

U seriji nisu samo bijeli likovi glavni likovi, kako serija prati razvoj društva i medicine kroz godine tako 1963. u Nonnatus House dolazi nova medicinska sestra s Kariba, medicinska sestra Anderson. Kao i očekivano doživljava određene poglede, šire se glasine i slično.

²³ Crni feminizam nastaje 1980. godine kao suprotnost bijelom feminizmu koji su marginalizirali crnkinje. Predstavnice (i pripadnice) su htjele promijeniti stav o crnim ženama iz onog u kojem je sluškinja i služi samo reprodukciji, u onaj stav prema kojem je ona građanka jedna drugima, suradnica i osoba od povjerenja. U kasnijim godinama pokretu se priključuju i Portorikanke, Meksikanke i Azijatkinje

Govorili su kako nije dovoljno trenirana, pacijenti nisu htjeli dati da ih dotakne u strahu da njezina crna boja ne prijeđe na njih; govorili su joj da mora naučiti raditi „kako spada“ jer je sad došla među civilizirane ljude. Kako jedna njezina pacijentica doživi moždani udar, njezina majka krivi medicinsku sestru Anderson „jer je sve bilo u redu dok ju ona nije dotakla“.

Prava homoseksualaca je i danas veliki problem, te sam odnos društva prema njima. 1950-ih i 1960-ih im je bilo još gore. Osim što su se morali skrivati od svijeta, policija im je pripremala zamke kako bi ih ulovili na djelu te ih mogli zatvoriti. Jedan takav slučaj je onaj Anthony Luke Amosa koji je, iako vjenčan i čeka dijete, homoseksualac. U Poplaru se nalazio jedan toalet u kojem su se znali nalaziti homoseksualci, u ovom slučaju pederi. Kako je policija saznala za to napravila je zamku, te su uhvatili Amosa. Sve je to izašlo u novinama, pisali su kako je bolestan, kako je donio javnu sramotu svojoj obitelji, te upotrebljavaju termin Queer²⁴. Društvo nakon incidenta, nije htjelo imati nikakve veze ne samo s njim nego i njegovom ženom, vrijeđali su ju, pisali Queer natpise po kući i sl. Amos je završio na sudu te mu je prijetilo 2 godine zatvora zbog ne morala, no doktor ga je uspio spasiti te nagoditi da pije terapiju koja će ga izliječiti od bolesti; kako navodi de Beauvoiri „pshioanalitičarima pripada velika zasluga za spoznaju da je homoseksualnost psihička, a ne organska pojava“ (Beauvoir 2016, 419) . Dobio je lijekove koji će ga praktički pretvoriti u ženu, jer nuspojave uzrokuju ginekomastiju (povećanju tkiva dojke kod muškaraca), te smanjenje testosterona, dok su druga moguća terapija bila elektrošokovi. Kroz cijeli slučaj većina društva je osuđivala, dok je doktor u jednoj rečenici lijepo rekao „trebamo živjeti i pustiti da se živi“. Nije na nama da sudimo tuđi izbor, da sudimo ono u što netko vjeruje ili koga voli, na nama je da živimo svoj život i budemo potpora onima kojima je to potrebno i onda kada je potrebno.

U seriji nailazimo i na lezbe, medicinsku sestru Patsy Mount i njezinu djevojku Deliu Busby. One jako dobro skrivaju svoju seksualnost te se njihova veza otkrije u trenutku kada požele živjeti zajedno i pričaju o vjenčanju koje nije moguće za „osobe poput njih“. Jedan od primjera nepravde prema njima je kada je Delia imala prometnu nesreću i završila u bolnici, a Patsy nije mogla dobiti nikakve informacije jer joj nije obitelj.

²⁴ Riječ queer je engleska riječ koja u prijevodu znači čudan, nastran. Termin je do 1980-ih korišten kao pogrdan naziv za homoseksualne osobe, no danas ima drugačije značenje. Queer jednom riječju opisuje cijelu homoseksualnu, biseksualnu, transrodnu i interseksualnu zajednicu kao i heteroseksualne osobe koje sebe vide ili žive svoj život van hetero-patrijarhalnih normi.

Susrećemo i razbijanje stereotipa o lezbama, a to je da su one uvijek muškobanjaste, te da se tako i oblače; vide se kao kratkokose, s pustenim šešikom i kravatom (Beauvoir 2016, 417). Patsy i Dalia su obje medicinske sestre, osim što rade u haljinama često su i obučene u haljine, jako rijetko se mogu vidjeti u hlačama, uvijek su našminkane i sređene. Njihov odnos je iskreniji od nekih brakova, a ne priznaje ih ni crkva, odnosno institucije, a ni običaji. Kako homoseksualci nisu imali nikakva prava dolazi do Lezbijskog feminizma²⁵ koji se bori upravo za to da oni imaju jednaka prava heteroseksualcima, te slobodu u seksualnoj orijentaciji.

Žene su se kroz povijest povezivale s majčinstvom, te im se ta karakteristika konstantno nameće. Primjer možemo vidjeti kod žena u Africi u nekim plemenima, te je jedan slučaj i prikaza u seriji. Rosa je mlada žena koja se školovala, te je htjela imati svoj posao, jedno kratko vrijeme je radila, ali kako je dobila otkaz obitelj joj je nametala potrebu da bude majka; govorili su joj kako je to najbitnije za jednu ženu, da bude majka. Zbog takvog pritiska doživljava fantomsku trudnoću²⁶. Nakon što sazna da nije bila ni trudna počne smatrati da ništa ne vrijedi jer je njezina uloga kao žene da muškarcu da potomke i da bude majka. Kako navodi Beauvoir „majčinstvom žena u potpunosti ostvaruje svoju fiziološku sudbinu. U njemu leži njezin „prirodni“ poziv s obzirom na to da je čitav njezin organizam usmjeren prema održavanju vrste.“ (Beauvoir 2016, 521). Kako se majčinstvo pripisuje samo ženama koje su u braku, u seriji se često osuđuju one žene, trudnice koje nemaju muževe ili zaručnike što neke žene tjera na laž o tome da imaju nekog ali „si trenutno ne mogu priuštiti prsten“. Njega za jedne i druge trudnice je ista, ali u nekim primjerima se može vidjeti diskriminacija takvih žena, kada primjerice jedna klinika traži da „takve žene“ ulaze na posebna vrata, pogotovo ako nakon što rode žele početi koristiti kontracepcijske pilule.

Serijski prikazuje veliki broj društvenih problema, te su neki i navedeni; ali unatoč svemu u seriji možemo vidjeti i neke lijepe i dobre stvari koje proizlaze iz prijateljstva, ljubavi, razumijevanja i poštivanja jedni drugih bez obzira na boju kože, vjeru, klasu. Prijateljstvo je nešto što je u ovoj seriji iznimno bitno. Međusobno su si potpora, kako proživljavaju teške porođaje okreću se jedna drugoj i mogu biti ono što žele.

²⁵ Lezbijski feminizam nastao je iz radikalnog feminizma, bavi se problemom seksualnosti i borbom protiv diskriminacije na temelju spolnih uloga i seksualne orijentacije. Promovira slobodu u seksualnoj orijentaciji jer ističe da je ekskluzivnost heteroseksualnih veza u zapadnim i drugim društvima prihvaćena kao jedina ispravna, tj. normalna. Lezbijskim je filozofkinjama feminizam pokret kojim se treba izboriti da lezbijski identitet postane ravnopravan s heteroseksualnim identitetima. Krajnji cilj njihova aktivizma je mijenjanje stava (i praksi) spram seksualne moralnosti i ponašanja (Vrcelj 2011, 45)

²⁶ Fantomska trudnoća ili lažna trudnoća je sindrom te je jedan od medicinskih misterija. Žena umišlja da je trudna te dobiva sve simptome trudnoće, jutarnja mučnina, izostanak menstruacije i slično, nakon nekog vremena se samo tijelo počne mijenjati (kroz mjesece raste trbuh), pa ide svo do trudova.

Prikazuju se i ne tako negativni primjeri već spomenutih slučajeva. Jedna obitelj iz Afrike živi lijepim i sigurnim životom. Za razliku od navedenog primjera Monique Hyde, oni žive u stanu, muž ima posao koji im osigurava pristojan život te ih ljudi ne vrijeđaju i ne gledaju „poprijeko“ već ih poštuju kao ljude, susjede i prijatelje. Nakon problema odnosa prema Afroamerikancima, naveden je problem prostitucije koji prikazuje život iz kojeg nema povratka, no to nije slučaj Roseanne Dawley. Ona je „bivša“ prostitutka koja upoznaje svog muža sasvim slučajno, te ju on izvlači iz takvog posla i osigura joj lijep dom. Njemu ne smeta njezina povijest, te joj na razne načina pokušava dokazati da ona nije svoja prošlost, da se izvukla iz toga, da je dobra majka i žena. U počecima serije većinom se uočavaju bijelci, dok je likova druge rase jako malo. Razvojem društva kroz godine koje serija prati pojavljuju se likovi koji dolaze iz Indije, Afrike, Kariba i Romi. Medicinska sestra Douglass je jedan od primjera u kojem rasa osobe ne igra nikakvu ulogu. Ona je prva medicinska sestra prikazana u seriji koja je bila Afroamerikanka. Serija različitim prikazima razbija stereotipe koje je društvo imalo tada, a koji su i danas, nažalost, prisutni.

7. SLUŠKINJINA PRIČA (THE HANDMAID'S TALE)

Sluškinjina priča (The Handmaid's Tale) je Hulu-va i HBO-ova serija koja se krenula emitirati 2017. godine. Serija je nastala po uzoru na istoimeni roman književnice Margaret Atwood²⁷. Radnja romana, stoga i serije odvija se u budućnosti nakon Drugog američkog građanskog rata kada nastaje Republika Gilead. U Americi dolazi do pada stope nataliteta, a uzrok tome je ekološka katastrofa. Republika Gilead je totalitarnička, konzervativno – kršćanska, te je društvo organizirano po klasama gdje su žene one koje su podređene i koje služe na različite načine. Oni vjeruju u povratak tradicionalnim vrijednostima, te žene postaju seksualne ropkinje u nadi da će na taj način ponovno napučiti svijet.

Serija prati život sluškinja u obitelji, ali naglasak se stavlja na život i priču June Osborne, koja bude preimenovana u Offred (Fredova). Kako je zabranjeno govoriti o prošlom životu njezinu priču prije režima saznajemo iz njezinih sjećanja koja se malo po malo ubacuju u radnju, te tako saznajemo da je imala obitelj, kćerku, kako je upoznala svog muža, gdje je bila zaposlena i slične stvari. Preko njezinih interakcija s drugim sluškinjama saznajemo kako koja od njih živih, pa čak i djeliće njihove povijesti (kada uspiju „ukrasti“ trenutak vremena dok ih nitko ne sluša). Sve sluškinje označene su svojim brojem, dok se oznake, odnosno njezin broj nalazi na gornjem dijelu uha. Ostali likovi koji su važni za radnju osim June su Fred Waterford, Serena Joy Waterford, Nick Blaine, Rita, Janine, Janine, Aunt Lydia, Moira, Emily.

Kako se prikazuje život i položaj sluškinja u seriji, naratorica je June koja ne samo da objašnjava neke dijelove i događaje u seriji već na taj način mi čujemo ono što ona misli jer sluškinjama nije dopušteno pretjerano izražavanje mišljenja. Na taj način saznajemo i kako se osjeća „unutra“ jer „vani“ mora biti izrazito neutralna.

²⁷ Margaret Atwood je kanadska pjesnikinja i književna kritičarka. Začetnica je kanadskog ženskog pisanja. Začetnica je kanadskog ženskog pisanja. U svojim djelima većinom se bavi pitanjima feminizma, te ju zanimaju različiti žanrovi poput znanstvene fantastike, komedija. Najpoznatija je po romanu Sluškinjina priča, a osim romana piše i kratke priče, knjige za djecu, antologije.

7.1.FEMINIZAM U SERIJI

Kako je serija smještena u budućnost očekuju se nekakvi novi ideali, novo mišljenje, nova svijest naroda od one koja je vladala 1950-ih i 1960-ih godina. Očekuje se drugačiji položaj žene u društvu, no ovdje ovisi u koju će skupinu pripasti. U seriji imamo hijerarhiju koja ide redom: „zapovjednik“ (Commander), zapovjednikova žena, teta (Aunt), sluškinja (Handmaid), i na kraju Marte (Martha). Zapovjednik i njegova žena su vlasnici sluškinje koja je dodijeljena njegovoj kući, te tako ona, sluškinja dobiva svoje ime. Njezino ime je ime njezinog vlasnika kao na primjer Offred (Fredova), of kao od, njegova i Fred ime njezinog vlasnika; i tako svaki put nakon promjene vlasnika dobiva novo ime²⁸. Sluškinja nema svoje ime, svoj identitet ona je ono što je njezin vlasnik. Zapovjednikova žena zapravo nema nekakvu veliku ulogu, osim da se brine o djetetu kada se rodi i djelomično brine o kući. Tete su one koje „obučavaju“ sluškinje, uče ih pravilima, discipliniraju, uvode u „stil života“ koji je njihova budućnost i na kraju ih pripremaju za obitelj kojoj će služiti. Marte su više kuharice, spremačice, one se brinu da kuća bude sređena, brinu o nabavci hrane i sličnim stvarima kojima bi se bavila jedna domaćica.

Uloga sluškinje u ovom odnosu je vrlo jednostavna, ona mora obitelji kojoj je dodijeljena dati dijete, omogućiti nastavak vrste, ona je jednostavno „stroj za rađanje“. One kao takve nemaju pravo čitati, misliti, smiju ispunjavati obaveze koje im se zadaju, ako im se uopće išta zada. Položaj sluškinje, kako opisuje Beauvoir, može se vidjeti iz njezine sobe, one je „iskorištavana, porobljena, tretirana više kao stvar nego kao osoba“ (Beauvoir 2016, 596). Unatoč njezinom mišljenju da je zatvorena, iskorištavana njezini vlasnici smatraju da je ipak privilegirana. Kako navodi Twohig, ona je privilegirana zato što ju hrane, paze kakvu će hranu jesti i to sve u cilju da ima zdravo tijelo, te nemaju nikakvu drugu brigu niti obavezu osim one koja se tiče rađanja djece. Sluškinje ne smiju izlaziti iz kuće jedino kada se ide u kupovinu (razlog je zbog zdravog rada mišića i njihovog održavanja), i to odlaze u paru kako kažu „radi sigurnosti“ no Offred objašnjava da je to više radi kontrole; međusobno se špijuniraju te ako jedna od njih napravi ili kaže nešto zabranjeno da se prijavi sustavu²⁹.

²⁸ To možemo vidjeti na primjeru Emily koja se na početku serije zvala Ofglen, te se kasnije zove Ofsteve.

²⁹ Policajci i špijuni su pripadnici The Eye-a. Po cijelom gradu su smješteni policajci/vojnici koji kontroliraju ono što se događa na ulicama, te ih tajno ubacuju u kuće zapovjednika kako bi, također, kontrolirali situacije kako bi se osobe koje rade nezakonite stvari mogli kazniti. Vojnici se nazivaju Anđelima (Angels)

One sluškinje koje se ne pridržavaju pravila gube određene dijelove tijela ovisno gdje su pogriješile³⁰, dok se oni teži prekršaji kažnjavaju ili smrću ili se odvoze u Kolonije gdje čiste toksični otpad sve dok ne umru od zračenja.

Jedan od prvih i glavnih problema nastaje kada stupi zakon u kojem žena nema pravo raditi i ne smije posjedovati nikakvu imovinu. Tada svaka firma počinje dijeliti otkaze, ženama se smrzavaju bankovni računi s kojeg novce može dobiti isključivo muž, te dolazi do problema u kojem se nađu žene koje ili nisu udane ili su homoseksualke (lezbe). Posljedično tome dolazi do prosvjeda u kojem se žene, pa čak i nekolicina muškaraca, bore za prava da žena može raditi i imati imovinu. Na tim prosvjedima policija/vojska počne „raditi reda“, te krenu pucati po ljudima kako bi ih sve razbježali i ne zanima ih hoće li nekog usmrtiti ili neće; na kraju prosvjed završava bacanjem par eksploziva od strane policije/vojske.

Na jednim od svojih treninga za sluškinju moraju ispovjediti svoje grijehе. Sjede u krugu dok sluškinja koja se ispovijeda sjedi u sredini. Nakon što kažu sve što su skrivile, ostale sluškinje izvikuju Her Fault (njezina krivica). Ovdje se ukazuje na to da sve što se dogodi u životu jedne žene, pogotovo ono loše, da je ona kriva za to; ako ju netko istuče ona je kriva, ako ju netko siluje ona je kriva jer je ona namamila muškarca svojim odijevanjem i ponašanjem. Takav primjer gdje je žena za sve kriva, je i slučaj ako sluškinja ne može obitelji roditi dijete. Nitko neće reći da je zapovjednik sterilan i da ne može imati djecu, već je sluškinja ta koja je kriva i koja će snositi posljedice ako u određenom roku ne rodi dijete obitelji kojoj je dodijeljena. Kako bi se spasile od kazne, koja je često odlazak u Kolonije, sluškinje pokušavaju „prevariti sistem“ tako da imaju odnose s drugim muškarcima.

Kako u prošlosti homoseksualci nisu imali nikakva prava te su se morali skrivati, takvo je stanje i ovdje. Ako ih sistem nije uhvatio i ubio, moraju se skrivati i svatko tko sazna da je netko „izdajica roda“³¹ moraju ga/ju prijaviti. Tu za primjer imamo Emily koja se uspjela neko vrijeme skrivati, ali kako po cijelim ulicama ima nadzor netko je ipak saznao njezinu tajnu i prijavio ju. The Eye je povodom uhićenja provodio istragu kako bi saznali tko je sve znao za njezinu tajnu i ako su znali zašto nisu prijavili. U razgovoru s njima Offred upotrijebi izraz gay za koji saznajemo da sustav zabranjuje. Homoseksualce smatraju uvredom Bogu, zvjerima, na sudu im ne daju pravo da se obrane te im prekriju usta povezom kako ne bi, i da pokušaju, mogli pričati.

³⁰ Za primjer imamo Janine koja nije htjela gledat određene stvari tokom obuke, te su joj za kaznu iskopali oko. U jednom trenutku Offred objašnjava da ako ju uhvate da čita novine može ostati bez prsta, kasnije i bez ruke.

³¹ Gender traitor je engleski izraz koji koriste u seriji

U Emily-nom slučaju pronađu njezinu ženu i obje osude. Ženu objese i natjeraju Emily da gleda. Emily-ina kazna je bilo podrezivanje s objašnjenjem da „ne može željeti ono što nema“.

Gdje god da se govori o majčinstvu naglašava se kako je to iznimno važno za jednu ženu, da je to njezina sudbina i uloga u društvu, a sve to potvrđuje i razgovor između Offred i njezinog zapovjednika Freda. U jednom od susreta Offred se krene žaliti kako su žene prije Republike imali pravo na izbor, svoje ja dok se u novom sustavu sve to gubi, a Fred ju uvjerava da su sada u puno boljem položaju nego što su bile: „Sada imate poštovanje. Imate zaštitu. Možete ispuniti vašu biološku ulogu u miru“. Prije nastanka Gileada muškarci su ženama prigovarali to što se previše fokusiraju na svoj posao i love nekakve akademske uspjehe koji, po njihovom mišljenju, ne igraju nikakvu ulogu u njihovim životima jer je ženina jedina i glavna uloga ona biološka, rađanje djece. Ta ideja je bila vodilja k stvaranju sustava Gileada kakav koriste i promiču dalje u svijetu.

S promicanjem sustava u svijetu nadovezuje se problem trgovine s ženama. Kako se cijeli svijet bori s problemom kakvim se borila i Amerika mnoge zemlje im se javljaju u potrazi za pomoć – oni će njima „prodati“ nekoliko sluškinja u zamjenu za nešto hrane. Za ovaj primjer imamo dogovor između Amerike/Gileada i Meksika. Meksička veleposlanica dolazi poslovno u Gilead kako bi vidjela način funkcioniranja sistema. Na sastanak dovode Offred kao nekakav objekt koji se kupuje, drugi ju zainteresirano proučavaju i na kraju postavljaju pitanja poput: da li je sama odlučila postati sluškinja, da li je sretna sa svojim životom i slična pitanja. Na žalost na navedena pitanja mora odgovoriti pozitivno kao da je sretna „sa svojim izborom“ koji nije bio njen, kao da uživa u statusu koji joj je dodijeljen, kao da je sve ono što rade s njom normalno.

Ovdje se može nadovezat problem koji je prisutan danas i iz kojeg se mnogi muškarci kad ga počine izvuku s malom kaznom, a to je silovanje. Dok u jednom slučaju u Gileadu to nazivaju obrednom, u drugom je zakonom kažnjivo. Obred je čin koji se odvija u kući, u sobi vlasnika sluškinje, te su oba člana (muž i žena) prisutni. Prvo ga započinju s molitvom koja i opisuje razlog i sam način odvijanja obreda: „Vidjevši Rahela da Jakovu ne rađa djece, postade zavidna svojoj sestri pa reče Jakovu: "Daj mi djecu! Inače ću umrjeti!" Jakov se razljuti na Rahelu te reče. "Zar sam ja namjesto Boga koji ti je uskratio plod utrobe?" A ona odgovori: "Evo moje sluškinje Bilhe: uđi k njoj, pa neka rodi na mojim koljenima, da tako i ja steknem djecu po njoj“ (Pavičić – Ivelja, 2017).

U seriji se uočava i problem prostitucije koji je u Gileadu zabranjen, no su mnogi vrhovnici odlučiti „zažmiriti na jedno oko“ jer ono pridonosi poboljšanju posla s drugim zemljama, te muškarci imaju izbora i mogu otići od kuće i opustiti se. Žene koje se nalaze u Jezebelu³², javnoj kući, nisu zapravo prostitutke; to su žene koje se nisu mogle prilagoditi sistemu zbog čega im je dan izbor, ili će otići u Kolonije ili će raditi u Jezebelu. Tamo se može naići na bivše sluškinje koje su pokušale pobjeći, psihijatrice, profesorice sociologije, odvjetnice, izvršne direktorice, novinarke, dok su neke i prije sistema bile prostitutke.

U seriji se prikazuje i otpor određenih sluškinja prema sistemu, iako nije velik kreće s malim koracima. Odbijanje ubijanja kažnjene sluškinje, mali odgovori vlasnicima koji inače nisu dopušteni, korištenjem zabranjenih riječi što se vidjelo na primjeru kada Offred koristi riječ *gay*. Sluškinje su stvorile tajnu mrežu nazvanu *Mayday*³³. One međusobno tijekom kupovine izmjenjuju sakupljene informacije, te pokušavaju doći do velikog otpora koji će srušiti sistem i pokušati vratiti svijet na staro. Njihov otpor kakav god mali da je možemo povezati s nastankom feminizma odnosno sufražetkinja, pokret žena koji nastaje 1869. godine. Sufražetkinje su se, isto kao i sluškinje, morale snalaziti na razne načine kako bi došle do svojih prava, one nisu imale pravo glasa, te su bile u jako sličnom položaju poput sluškinja, iako su imale malo veću slobodu. One su se uspjele izboriti za svoja prava, te kako dolazi nova sezona serije otpor sluškinja se nastavlja.

³² Jezebel je u Starom Zavjetu bila žena kralja Ahaba koji je vladao Izraelskim kraljevstvom. Uplićući se u štovanje hebrejskog boga Jahve, te zanemarujući prava običnog čovjeka i suprotstavljajući se velikim prorocima Ilijom i Elizejom izazvala je svađu koja je oslabila Izrael nekoliko desetljeća. Postala je poznata kao arhetip grješnih žena.

³³ *Mayday* označava međunarodno prihvaćeni poziv za pomoć u situaciji u kojima su životi ugroženi, a koristi se u pomorstvu i avijaciji. Termin vuče korijene iz francuskog jezika, a osmislio ga je Frederick Stanley Mockford. Mockford je tražio riječ koja će biti kratka i jasno razumljiva, a nalazi ju u francuskoj riječi *m'aidez* što znači pomozite mi.

8. ISTRAŽIVANJE

8.1.CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj provedenog istraživanja je uvid u mišljenje ispitanika o društvenim problemima kojima se serije koje oni prate bave, te da li u serijama uočavaju probleme s kojima se feminizam bavi i koje želi riješiti. Anketom se želi saznati jesu li za njih ti problemi društveni problemi ili samo nekakve usputne stvari koje uočavaju u seriji. Također, želi se saznati jesu li isključivo žene te koje su osjetljive na temu feminizma, i da li samo one uočavaju problem feminizma ili ipak i muškarci uočavaju nekakvu nepravdu.

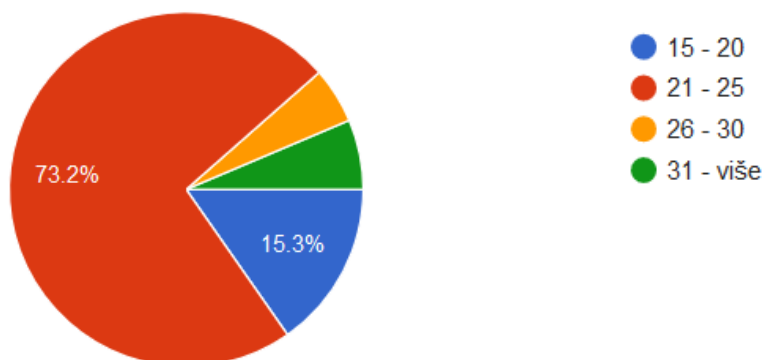
8.2.METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Anketno istraživanje je provedeno na 157 ispitanika različite životne dobi (srednjoškolci, studenti, te osobe starije od 30 godina). Upitnik je postavljen na mrežnu stranicu Facebook, te Studentskog servisa, a trajalo je u razdoblju od mjesec dana.

Anketa se sastojala od sveukupno 20 pitanja, od kojih je 15 pitanja bilo zatvorenog tipa, 4 pitanja otvorenog tipa u kojima se tražilo osobno mišljenje ispitanika, te njihovo razumijevanje termina, i 1 mješovito pitanje u kojem se potvrđnim odgovorom na pitanje daje mogućnost njegovog proširenja odnosno ispitaniku se daje mogućnost da objasni navedeni odgovor.

8.3.ANALIZA ANKETE

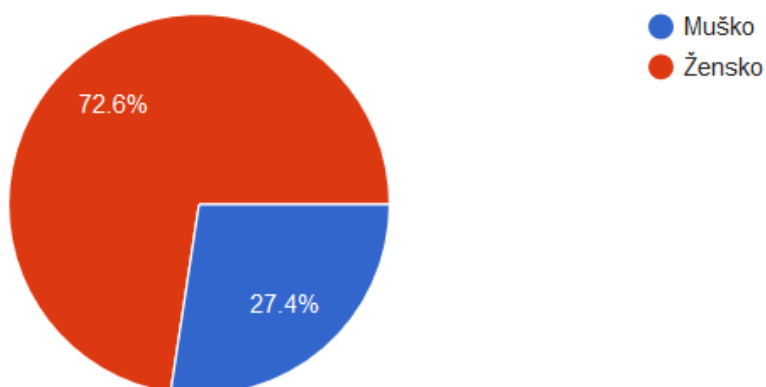
1. Dob:

Graf 2.

U anketnom istraživanju više od pola ispitanika (73,2 %) su bile osobe u dobi od 21 – 25 godina, zatim malo manji broj ispitanika su bili srednjoškolci (15,3%), a najmanje je bilo osoba srednje životne dobi (6,4%).

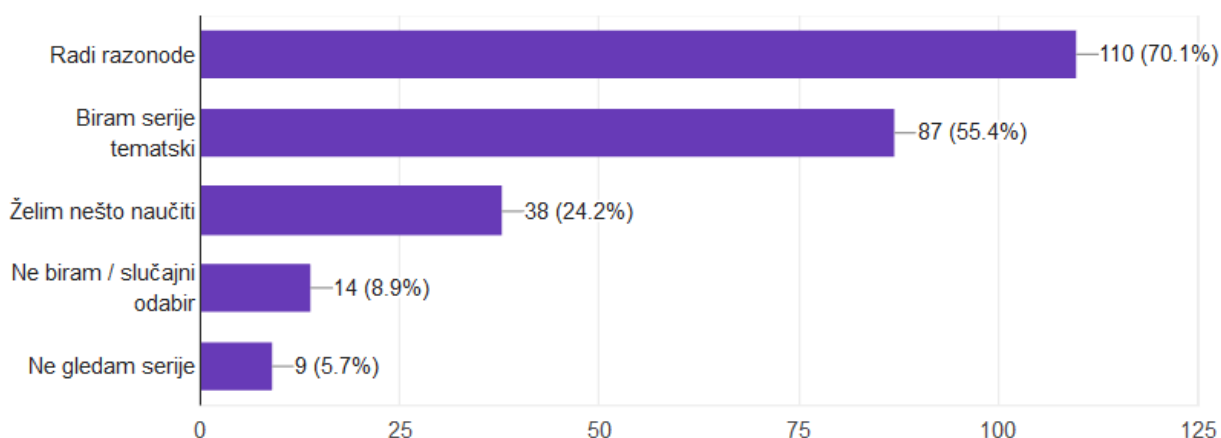
2. Spol:

Graf 3.

Više od pola ispitanika su bile žene (72,6%), a manji broj su bili muškarci (27,4%).

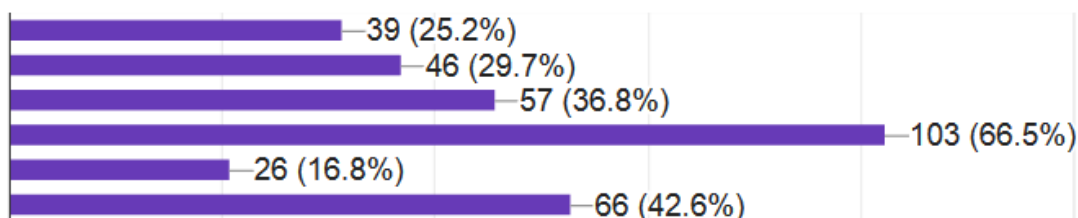
3. Zašto pratite serije? (moguće više odgovora)

Graf 4.

Ovim pitanjem sam htjela saznati koja je motivacija za gledanje serija kod osobe. Ispitanici najviše gledaju serije radi razonode (odmor, upuštanje) (70,1%) i kada žele nešto naučiti (24,2%). Motivacija za gledanje serije najčešće je tematika kojom se serija bavi (55,4%), a manji broj ispitanika je reklo da seriju ne biraju, odnos gledaju slučajnim odabirom ili ne prate serije uopće (5,7%).

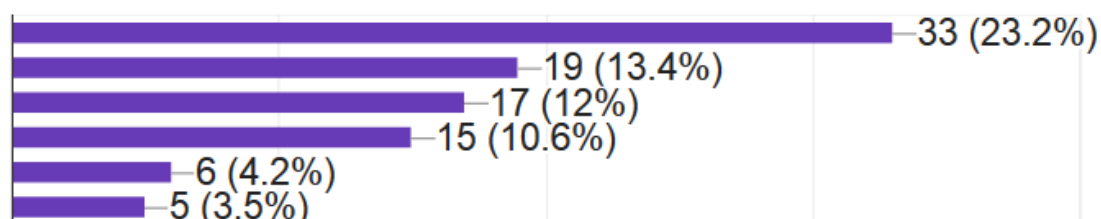
4. Koje su serije najčešći izbor? (moguće više odgovora)

Graf 5.

Žanrovi koji su ispitanici mogli odabrati su, redom: dokumentarne serije, povijesne serije, sitcomi, humoristične serije, horror serije, te su mogli i navesti žanrove koje gledaju a nisu navedeni. Ispitanici preferiraju humoristične serije (66,5%), zatim drame (42,6%), sitcome, povijesne i dokumentarne serije, a najmanje su zainteresirani za horror serije. Kako su mogli navesti još žanrova serija, najviše su navodili kriminalističke serije, te znanstvenu fantastiku (SciFi).

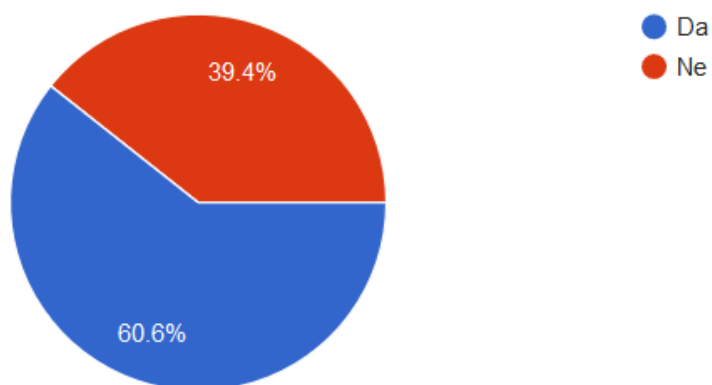
5. Koje serije pratite ili ste odgledali barem jednu epizodu? (moguće više odgovora)

Graf 6.

Od serija koje su bile navedenu su: Sluškinjina priča, Zovite babicu, Viktorija, Američka horor priča, Male laži i Narančasta je nova crna; i u ovom pitanju su mogli navesti serije koje prate a nisu ponuđene na izbor. Najpopularnija, navedena serija, je Američka horor priča (23,2%), zatim redom Male laži, Narančasta je nova crna, Sluškinjina priča, Viktorija i najmanje poznata serija je Zovite babicu. Od serija koje su ispitanici mogli sami napisati, najviše su se ponavljale sljedeće serije: Kako sam upoznao vašu majku, Kostići, CSI, Vikinzi, Moderna obitelj, Uvod u anatomiju, Besramnici, te je bilo navedeno nešto turskih i hrvatskih serija. Ovakav rezultat može dovesti do zaključka da ljudi preferiraju sitcom i humoristične serije (što se slaže s rezultatima prijašnjeg pitanja), te da manje biraju one serije koje se eksplicitno bave nekim društvenim problemom.

6. Je li vas naslov nekad potaknuo/odvratio od gledanja serije?

Graf 7.

Kako se danas dosta stvari procjenjuje na temelju izgleda, knjige na temelju korica i naslova; htjela sam ovim pitanjem vidjeti koliko ljudi procjenjuje seriju na osnovu njezinog imena, te da li je naslov taj koji nosi poticaj ili ne za gledanje određene serije. Većina ispitanika (60,6%) je reklo da je naziv serije poticaj ili da odvraća od gledanja, dok je svega 39,4% reklo da naslov nema utjecaj na njihov odabir gledanja ili ne gledanja serije.

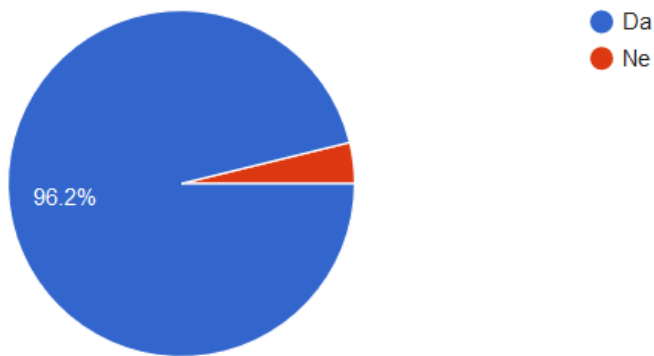
7. Na koji vas sadržaj serija Zovite babicu (Call the Midwife) asocira? Je li vam naslov serije bio motivacija za gledanje serije?

U skladu sa prijašnjim pitanjem (6. pitanje) zanimalo me na što će ih navedeni naslov asocirati, te hoće li se zainteresirati ili ne za navedenu seriju. Samo neki od mnogih odgovora su (bio je 121 odgovor na ovo pitanje):

- Na ženu koja se brine o porodu. Ne baš.
- Asocira me na medicinsku seriju, ali humorističnu. Nije me privukao naslov da ju pogledam.
- Na porađanje, nije mi motivacija
- Ne zvuči primamljivo za gledati
- Ne i ne sviđa mi se naslov
- Seriju o bobicama, ne pratim seriju zbog sadržaja.
- Nisam gledala seriju. Ne zvuči mi privlačno.
- Asocira me na roditelja u bolnici, u mom kraju se za nju kaže babica. Naslov serije me zaintrigirao, nisam je još gledala.
- Asocira me na žene i ne predstavlja motivaciju.
- Nije. Gledala sam iz radoznalosti.
- Ponekad mi naslov serije bude motivacija za gledanje, ali u ovom slučaju nije.

Ovi, kao i mnogi drugi, odgovori ukazuju da jako puno ljudi na temelju naslova određuje, odnosno pogađa sadržaj serije (u odgovorima je bilo i onih koji nisu pisali na što ih naslov asocira, već su samo odgovorili na to da li ih navedeni naslov motivira za gledanje serije ili ne).

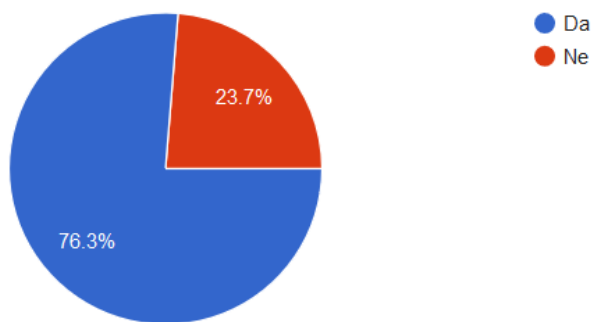
8. Smatrate li da serija može biti i kritika društva?

Graf 8.

Skoro svi ispitanici smatraju da serije mogu biti kritike našeg društva, dok svega 3,8% smatra da serija ne može kritizirati društvo.

9. Jeste li u nekim serijama primijetili nekakav društveni problem kojim se bavi?

Graf 9.

Većina ispitanika (76,3%) uočava određene društvene probleme u serijama koje prate, dok ih mali broj (23,7%) ne uočava.

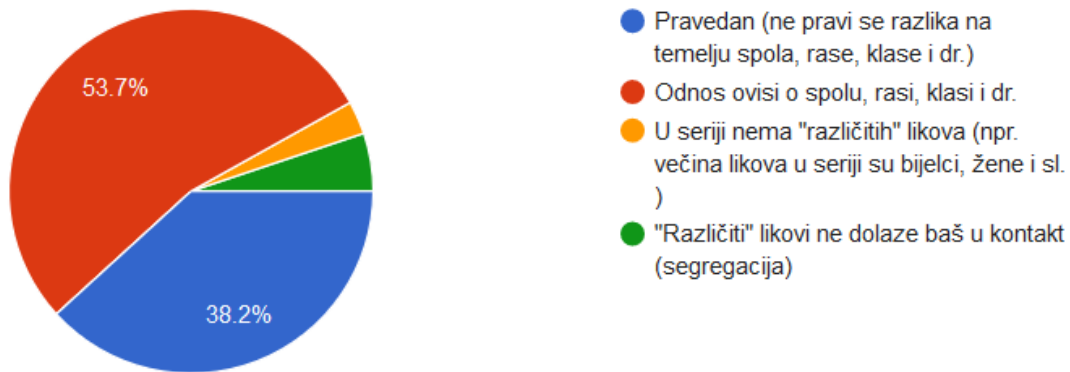
10. Ako ste na prethodno pitanje (pod brojem 9) odgovorili potvrdno, navedite naslov i problem kojim se bavi!

Ovim pitanjem htjela sam vidjeti u kojim serijama uočavaju probleme i koji su to društveni problemi, te saznati koliko ljudi feminizam (neravnopravnost spolova, problem roda i sl.) smatraju društvenim problemom. Neki od odgovora su (na ovo pitanje bio je 109 odgovor):

- Breaking Bad se bavi problemom kriminala i potplaćenosti u društvu
- Black Mirror – svaka epizoda prikazuje neki problem modernog društva (npr. pretjerano korištenje društvenih mreža)
- The Deuce – rasizam, prostitucija, marginalne skupine, komercijalizacija
- Greys anatomy – odnos prema crncima u društvu
- U dosta se serija stavlja naglasak na (ne)ravnopravne ženski-muške odnose.
- The gifted problemom prihvatanja manjina u zajednicu (LGBTQ, crnci u Americi...)
- Mlađa – problem zapošljavanja starijih osoba
- House of Cards – divno prikazuje problem vlasti i svega što se događa iza kulisa politike
- 13 razloga zašto, temom samoubojstva i vršnjačkog nasilja
- Sluškinjine priče. Kompleksna priča o vraćanju ženskih prava u prošlost i ruganje na današnje stanje i nemogućnost promjena u svijetu, obzirom na dostupnu tehnologiju, ruganje na vlast, Trumpa itd. (simbolično napravljena serija bas za današnje prilike iako postoji i roman)

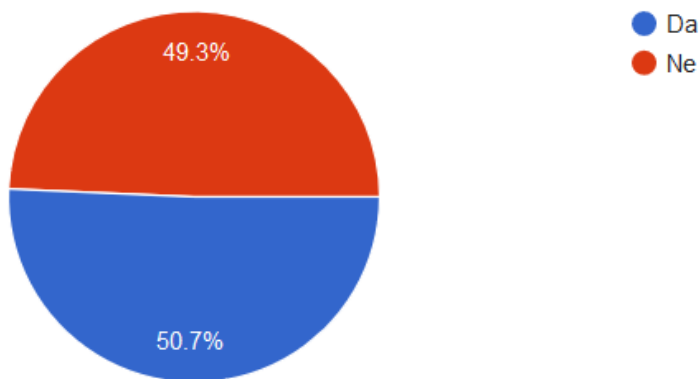
Ovi odgovori pokazuju da svega par ljudi feminizam (neravnopravnost spolova, problem roda i sl.) smatra društvenim problemom.

11. Kakav je odnos među likovima u seriji koju ste naveli?

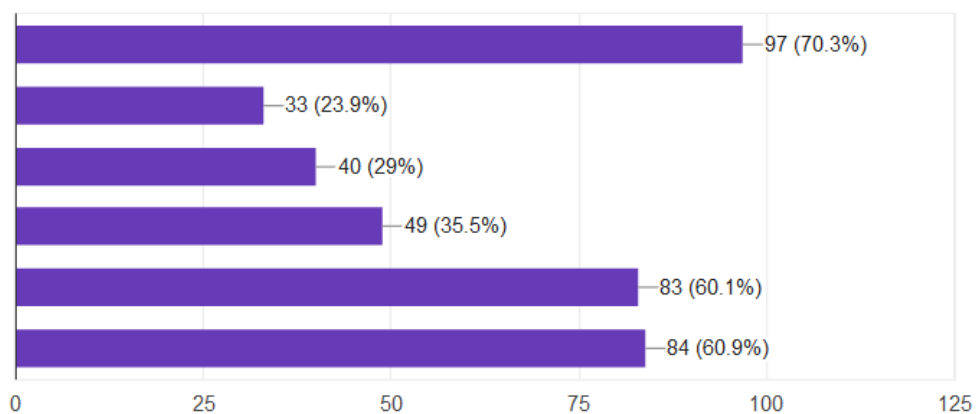
Graf 10.

12. Uočavate li u seriji neravnopravnost spolova?

Graf 11.

13. Kako su ženski likovi prikazani u seriji? (moguće više odgovora)

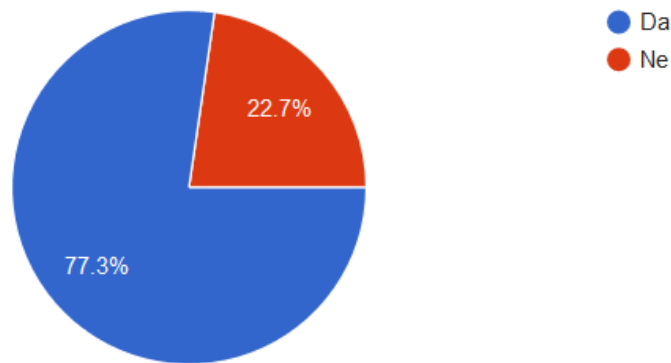

Graf 12.

S ova 3 pitanja (11., 12. i 13. pitanje) htjela sam vidjeti koliko će se njihovi odgovori slagati s odgovorima na 10. pitanje. U 11. pitanju vidimo da u većini serija (53,7%) odnos među likovima ovisi o spolu, rasi i klasi, a u 38,2% serija da je odnos među likovima pravedan. U svega par serija dolazi do segregacije ili u serijama nema „različitih“ likova (odnos većina likova su primjerice bijelci). Na 12. pitanje 50,7% ispitanika je odgovorilo da uočavaju neravnopravnost spolova, dok je 49,3% odgovorilo da u seriji koju su naveli ne uočavaju neravnopravnost spolova. Ispitanici koji su odgovorili da u seriji uočavaju neravnopravnost spolova, jako mali broj ih je na 10. pitanje navelo neravnopravnost spolova kao društveni problem kojim se serija bavi. U 13. pitanju tražio se prikaz ženskih likova u seriji koju su naveli. Odgovori koji su bili ponuđeni, redom su: jake, snažne i nezavisne, ovisne o drugima i slabe, predstavljaju niži sloj u odnosu na muškarca, podređene su, rade na visokim pozicijama, borbene i osjećajne. Najviše (70,3%) odgovora odnosilo se da su žene u seriji prikazane kao jake, snažne i nezavisne, zatim 60,9% da su borbene i 60,1% da su osjećajne. 35,5% odnosilo se na žene koje rade na visokim pozicijama, a svega 29% da su podređene i 23,9% da su slabe i ovisne o drugima. Možemo vidjeti da su žene u velikom broju serija prikazane pozitivno, iako, kako su mogli birati više odgovora bilo i onih u kojima je jedan dio ženskih likova prikazane kao snažne žene koje se mogu brinuti za sebe, dok je drugi dio predstavlja niži sloj u odnosu na muškarca. Bilo je očekivano da će veliki postotak odgovora ići prikazu ženskih likova kao borbenim i snažnim ženama. Odgovori se na 13. pitanje u 60% odgovora podudaraju s prijašnjima³⁴.

³⁴ Odgovor na 12. pitanje (traži se uočavanje neravnopravnosti spolova) jednim dijelom ovisi i o osobnom mišljenju osobe, koliko on ili ona „doživljavaju“ neravnopravnost spolova, tj. sam njih osobni odnos prema tom problemu.

14. Jeste li očekivali da će ženski likovi biti tako prikazani/opisani?

Graf 13.

U ovom pitanju zanimala me procjena ispitanika o prikazu ženskih likova u seriji ne temelju naslova serije koje su naveli u 10 pitanju. 77,3% je očekivalo da će ženski likovi biti prikazani na način na koji su odgovorili na 13. pitanje (u kojem se tražilo da napišu kako su ženski likovi prikazani), dok svega 22,7% nije očekivalo takav prikaz ženskih likova.

15. Koji vas se lik najviše dojmio i zašto?

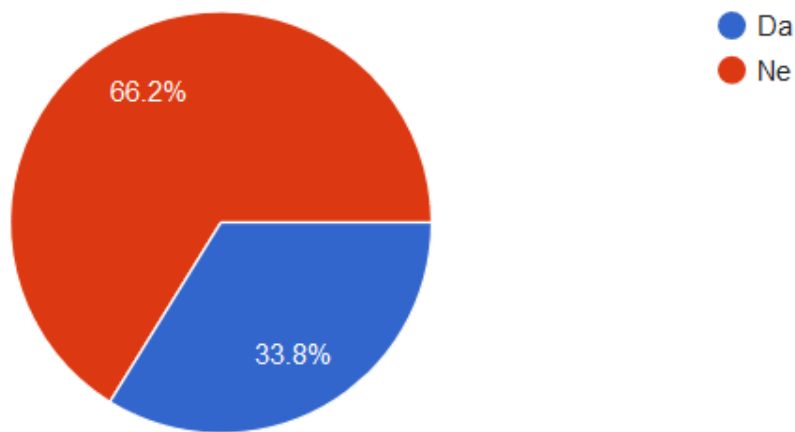
U ovom pitanju tražilo se da ispitanici navedu lik u seriji koji ih se najviše dojmio, te sam tu htjela vidjeti koliko će ženskih likova biti navedeno i hoće li ženske likove navoditi samo ženski ispitanici ili će ih navoditi i muški. Neki od odgovora su (bilo je 105 odgovora na ovo pitanje):

- Walter White zato što se jasno vidi njegova tranzicija od dobrice do kriminalnog veleuma kroz sezone
- Bones u seriji Kostri, zbog svoje inteligencije neovisnosti a ipak na kraju pokazuje i nježniju stranu
- Mr. Garrison nakon operacije spola, prikazuje dosta negativnih i istovremeno smiješnih ponašanja žena
- Daryl zato što je jak, snažan, hrabar, dobar i simpatičan, timski je igrač, brižan je i ima osjećaje te nije onaj koji ostavlja prijatelje u nevolji, totalno je cool lik.
- Kat Edison, bori se za ženska prava, usuđuje se biti u vezi s muslimankom (lezbijke su)
- Dr. Robert Ford, zbog svijeta kojeg je stvorio i prizemljenih ideja
- Kate Beckett, snažna neovisna izvrsna u svom poslu

- April, jer je od plačljive cure s farme koja je nekoliko puta dobila otkaz izrasla u snažnu ženu i majku na zasluženom visokoj poziciji koju je stekla svojim trudom i radom te svoju hrabrost dokazala nebrojeno puta (odlazak u Jordan da bude vojni liječnik, preživljavanje samoinicijativnog carskog reza kuhinjskim nožem bez anestezije i sl.)
- Donna je prikazana kao osoba koja sve može i iako nije kao drugi odvjetnici i odvjetnice, nema pravnu diplomu s prestižnog fakulteta, cijela firma nekada ovisi o njoj i uvijek bude od tolike pomoći da jednostavno mora biti ravnopravna sa svim ostalim likovima
- Dewey, zbog osebnosti karaktera, koji zapravo ne vidi razliku među ljudima s obzirom da prolazi kroz više sekcija društva (u ovom slučaju razredna odjeljenja) već sve ljude gleda kao pojedince sa svojim posebnim vrijednostima.

U ovim navedenim, kao i onim ne navedenim, odgovorima vidimo da je navedeno mnogo ženskih likova koji su dojmili ispitanike. Kako su u anketi preko 70% sudjelovale žene bilo je očekivano da će većinom biti navedeni ženski likovi, no ženske likove nisu samo navodili ženski ispitanici. Par muških ispitanika je navelo kako ih je najviše dojmio ženski lik zbog svog borbenog stava, a svega 2-3 ispitanika je navelo ženski lik zbog njezinog izgleda. Bila je nekolicina ženskih ispitanika koje su naveli muške likove kao one koji su ih najviše dojmili, ali razlozi su najčešće bili kako su nježni i pravedni, te da ne prave nikakvu diskriminaciju.

16. Tematizira li serija teoriju feminizma?

Graf 14.

Ovo pitanje, također, ide u skladu s 10. pitanjem u kojem se tražilo da navedu društveni problem. 66,2% ispitanika je reklo da navedena serija ne tematizira feminizam, dok je 33,8% reklo da ne tematizira. Ovi rezultati pokazuju da ima onih ispitanika koji u 10. pitanju nisu naveli feminizam kao društveni problem (ili ga ne smatraju problemom), dok su ovdje označili da se serija ipak bavi feminizmom.

17. Navedite serije koje ste gledali a obrađuju feminističku teoriju!

Zanimalo me koje su serije gledali s feminističkom teorijom pogotovo ako su na prethodno pitanje odgovorili da serija koju su naveli u 10. pitanju ne tematizira feminizam. Neki od odgovora su (bio je 71 odgovor na ovo pitanje):

- The Deuce na neki način, prikazuje položaj 'najnižih' žena prostitutki te razvoj odnosa prema njima tijekom vremena u smislu poboljšavanja uvjeta rada, micanje s ulica i sl. Likovi su svjesni da se podređuju muškarcima, ali nemaju izbora. Jedina se Candy odvaži boriti za svoja prava.
- Niti obraćam pažnju na to, niti gledam serije koje bi imale potencijal baviti se time.
- Marvelous Mrs Maisel, Mad Men, Orange is the New Black, Girlboss.
- Uvod u anatomiju, Seks i grad.
- Male laži.
- Ne gledam glupe serije.
- Nikad ne bih gledao tako što.
- The Handmaid's Tale, Game of Thrones

Na temelju odgovora se može zaključiti da jedan dio ispitanika ima negativan stav prema ne samo takvim serija nego i prema samom terminu feminističke teorije.

18. Smatrate li feminizam aktualnim problemom današnjice? Zašto?

19. Kako biste vi definirali feminizam danas?

20. Na skali 1 do 5 označite koliko se slažete s navedenim tvrdnjama (1 – u potpunosti se ne slažem, 2 – djelomično se ne slažem, 3 – niti se slažem niti se ne slažem, 4 – djelomično se slažem, 5 – u potpunosti se slažem). Feminizam se bavi problemom

U ova zadnja 3 pitanja tražilo se osobno mišljenje ispitanika, te također njihovo poznavanje feminizma kao pokreta. U 18. pitanju tražio se njihov stav prema feminizmu u današnje vrijeme. Neki od odgovora su:

- Da zato što se žene i dalje ne tretiraju ravnopravnim kako po plaćama tako i po drugim sferama
- Feminizam nije problem društva jer je problem društva ono što žene čini feministkinjama, a to je još uvijek postojeći neravnan odnos žene i muškarca u društvu.
- Ne jer ne postoji zakon koji diskriminira protiv žena.
- Da, najviše zbog prikazivanja žena kao „komada mesa“, nejednakih plaća na istim radnim mjestima te razlika u selekciji za određeno radno mjesto na temelju planiranja majčinstva.
- Feminizam je problem svih vremena, ne samo današnjice. Oduvijek je postojao nadređeni, vladajući, onaj koji ima moć – i oni koji su podređeni, marginalni koji teže borbi za svoja prava, tj. izjednačavanju svih klasa, rasa, spolova, razlika.
- Novi val feminizma je prešao u fanatizam i ima nerealna očekivanja zbog kojih se prvobitni cilj gubi te se stvara losa slika o feminizmu mlađim generacijama.
- I ne baš, pokret feminizma je napravio sve što je mogao, ostali problemi ženskog roda se neće dalje riješiti pokretom.
- Ne znam jer je meni dobro osobno i ne osjećam nižim slojem od muškaraca.
- I da i ne! Sve zavisi koliko su ljudi svjesni svojih prava i educirani da ih primijene.

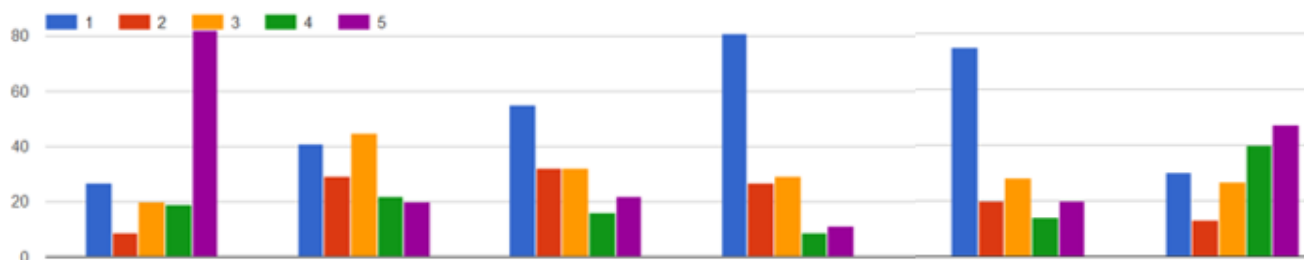
Odgovori na ovo pitanje su skoro 50 – 50. Dok neki smatraju da je ravnopravnost postignuta drugi smatraju da nije u potpunosti. Neki ispitanici smatraju da je sam pokret feminizma izgubio svoju svrhu, da se prenapuhuju neke stvari i da lagano dolazi do ekstremizma te to zapravo smatraju najvećim problemom. Da i dalje vlada neravnopravnost nisu samo navodili ženski ispitanici nego i muški, dok su neki ženski ispitanici navodili da smatraju da je postignuto sve što je trebalo postići i da su sasvim zadovoljne sa svojim pravima. Svi ispitanici su se u ovom pitanju fokusirali na ravnopravnost spolova.

U 19. pitanju se tražilo definiranje feminizma, te se tu mogla vidjeti njihova upoznatost sa samim pojmom. Neki od odgovora su:

- Ravnopravnost spolova.
- Pokušaj žena da se izbore za svoja prava i prava drugih u društvu.
- Konstantna ljutitost određenih žena u društvu zbog nepravde koju su doživjele od muškaraca.
- Kuknjava zbog već postojeće ravnopravnosti, pokret protiv obitelji.
- Nastojanje da se u svijest ljudi usadi misao da su svi ljudi jednako vrijedni, da zaslužuju jednaka prava i poštovanje. Jer, na primjer, zakoni, propisi, obrazovanje, znanost su već obavili veliki dio feminističke borbe, no ljudi su ti koji još uvijek prave razlike.
- Pojam je dosta apstraktne prirode i razvijao se kroz povijest. Problem su ekstremi koji nadilaze sam pojam i njegovu maksimu ravnopravnosti. Nažalost praksa pokazuje da je često žena ženi veći neprijatelj, nego muškarac.
- Feminizam je borba za podjednaka prava među svim spolovima i ostalim odjeljenjima, a i usput uništavanje svih stereotipa i predrasuda po kojima ljudi diskriminiraju određenu skupinu.
- Borba za ravnopravnost SVIH ljudi bez obzira na spol/rasu/vjeru.
- Feminist (feminizam) je osoba koja vjeruje u društvenu, političku i ekonomsku ravnopravnost spolova.
- Bezvezno urlanje na muškarce koji nisu krivi, bezvezne optužbe muškaraca za svakakve stvari (trend silovanja pogledom koji su smislile, menspreading), uništavaju filmove i serije (star wars pogotovo jer je feministica producent), tvrde da se bore za jednakost spolova ali smatraju da su muškarci svinje i loše osobe (što se protivi svime što oni tvrde), uglavnom hrpa žena koje mrze muškarce samo jer ih nikoji muškarac nikad nije pogledao.

Odgovori na ovo pitanje ukazuju na to da većina ljudi feminizam doživljavala isključivo kao pokret za ravnopravnost spolova, te ga doživljavaju dosta negativno (većinom su muški ispitanici pisali u negativnom smislu, te nekolicina ženskih ispitanika).

U 20. pitanju su morali prema skali slaganja (od 1 do 5) označiti s kojim se problemima slažu da se feminizam bavi, navedeni su redom: nejednakost spolova, gay i lezbijske populacije (LGBTQ), odnos prema Afroamerikancima (i muškarcima i ženama), tehnologijom, prirodom, pobačajem.

Graf 15.

Prva tvrdnja (feminizam se bavi problemom nejednakosti spolova): rezultati pokazuju da se većina ispitanika slaže s navedenom tvrdnjom, dok se mali broj djelomično ili uopće ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Druga tvrdnja (feminizam se bavi problemom gay i lezbijske populacije): ispitanici se najviše niti slažu niti ne slažu s navedenom tvrdnjom, ili se uopće ne slažu. Mali broj, svega 20 ispitanika smatra da se feminizam bavi navedenim problemom.

Treća tvrdnja (feminizam se bavi problemom odnosa prema Afroamerikancima): preko 50 ispitanika se ne slaže s navedenom tvrdnjom, a jednaki broj se djelomično slaže, odnosno niti se slažu niti se ne slažu. Samo 22 ispitanika smatra da se feminizam bavi problemom rasizma.

Četvrta tvrdnja (feminizam se bavi problemom tehnologije³⁵): preko 80 ispitanika se u potpunosti ne slaže s navedenom tvrdnjom, a svega 20 ispitanika se u potpunosti ili djelomično slažu s navedenom tvrdnjom; dok se ostatak niti slaže niti ne slaže.

Peta tvrdnja (feminizam se bavi problemom prirode³⁶): više od 80 ispitanika se uopće ne slaže ili se djelomično ne slažu s navedenom tvrdnjom, dok se 30 ispitanika u potpunosti slažu ili se djelomično slažu s tvrdnjom. Ostatak ispitanika se niti slaže niti ne slaže.

Šesta tvrdnja (feminizam se bavi problemom pobačaja): preko 80 ispitanika se u potpunosti slaže ili djelomično slaže s navedenom tvrdnjom, dok se 40 u potpunosti ili djelomično ne slaže s tvrdnjom.

Ovi rezultati (kao i na prijašnja dva pitanja) pokazuju da je feminizam isključivo poznat kao pokret za ravnopravnost spolova, što ne uključuje problem odnosa prema Afroamerikancima, borbu za jednaka prava homoseksualaca i heteroseksualaca. Uočava se nepoznavanje različitih pravaca feminizma koji se bave i drugim problemima kao što su tehnologija i priroda, što je bilo i očekivano. Odgovori na problem vezan za pobačaj je iznenađujući jer je pravo na pobačaj jedan od glavnih prava za koje se žene danas bore.

³⁵ Ovaj problem je postavljen zbog Cyberfeminizma koji se bavi diskriminacijom, stereotipiziranjem žena preko interneta, te Manifesta kiborga kojeg objavljuje Donna Haraway koja je ujedno i jedna od predstavnica Cyberfeminizma. Ovdje se povezuju žene i tehnologija.

³⁶ Ovaj problem je naveden zbog Eko-feminizma koji se temelji na ideji vraćanja i brizi o prirodi kao glavnom načinu rješavanja problema diskriminacije žena i neravnopravnosti spolova.

9. ZAKLJUČAK

Iščitavanjem literature i analizom serija uočila sam da iako se prikaz likova kroz stoljeća mijenjao srž ženskog lika je ostala ista. Serija može prikazivati snažan ženski lik koji ima karijeru, ona može biti žena na visokom položaju, direktorica, iznimno pametna žena superiornija nad ne samo drugim ženama već i muškarcima, ali sve njih će povezivati jedna stvar, majčinstvo. Ta ideja majčinstva kao biološke sudbine žena je nešto što se proteže kroz svaku seriju, pa tako i u serijama „Zovite Babicu“ i „Sluškinjina priča“. Obje serije obrađuju veliki raspon društvenih problema uključujući i feminizam. Kao što je bilo i navedeno, serije su smještene u različitim vremenima zbog čega se očekivao nekakav prikaz pomaka u društvu. Prava homoseksualaca, prostitucija, pobačaj i kontracepcija su problemi koji povezuju ove dvije serije. Očekivala sam da će barem odnos prema homoseksualcima biti drugačiji, no nije; u obje serije se moraju skrivati, a ako netko sazna za njihovu tajnu budu uhićeni i očekuje ih suđenje koje će odrediti njihovu kaznu. Dok je kazna u seriji „Zovite babicu“ 2 godine zatvora, u „Sluškinjinoj priči“ je to još postroženo. Oni možda neće bit zatvoreni 2 godine, ali su prisiljeni gledati svoju ženu/muža kako vješaju, a oni budu podvrgnuti operaciji kojom se odstranjuje jedan dio tijela. Pobačaj i kontracepcija su u obje serije zabranjeni jer se smatra da je to čin protiv Boga. Na žalost, pobačaj i prava homoseksualaca su i danas stvari koje se često dovode u pitanja, vode se protesti i od strane crkve i od strane ljudi koji žele svoja prava. Smatram da homoseksualci trebaju imati, ako ne jednaka, barem slična prava kao i ostali ljudi jer oni nisu „životinje“ kako ih nazivaju u serijama, oni su i dalje živa bića kao i mi i tko smo mi da sudimo i branimo drugima koga će voljeti, da se brani pristup informacijama o osobi samo zato što „nije član obitelji“ jer im crkva, a ni država ne daju pravo na brak što će ih službeno čiti obitelj. Pobačaj je nešto što treba biti izbor žene, ne sustava. On je dopušten samo u slučaju ako doktor predloži jer je trudnoća rizična i za majku i za dijete. Smatram da žena treba imati pravo donijeti odluku o svome tijelu, jer postoje primjeri silovanja žena u kojem ona ostane trudna. I što sad? Zabraniti toj ženi da pobaci „jer se nije pazila“ i ostaviti da živi sa sjećanjem na zlostavljanje ili imati još jedno dijete u domu za ne zbrinutu djecu koju najčešće ostavljaju jer nisu mogli brinuti za dijete ili ga jednostavno nisu željeli.

Provođenjem istraživanja i analizom rezultata uvidjela sam da mnogi smatraju da feminizam nije aktualan društveni problem, te ga zbog toga u serijama koje prate ne uočavaju kao problemom, dok s druge strane ipak navode kako u seriji vide neravnopravnost spolova te serija barem djelomično tematizira feminizam. Ispitanici su pokazali izrazito negativan stav prema samom terminu feminizma i izbjegavaju gledati takve serije i razgovarati o toj temi. Na takav zaključak su me doveli odgovori kao što su: feminizam je glupost, prenemaganje žena, sve je riješeno, žene žele vladati muškarcima i slični odgovori kojih je bilo mnogo. Rezultati dovode do zaključka da i muškarci i žene smatraju da je feminizam samo borba za ravnopravnost spolova koja je zapravo u današnje vrijeme riješena i svi ljudi imaju jednaka i ista prava, dok zaboravljaju na navedena dva problema, prava homoseksualaca i pobačaj. Smatram da televizijske serije, neželjeno, šire određene ideje, slike koje jako utječu na stvaranje mišljenja ljudi. Zbog svih medijskih prikaza ljudi stječu jako negativan stav prema temi feminizma, te ju izbjegavaju na sve moguće načine. Smatram da bi ljudima trebalo približiti što je to feminizam i čime se on sve bavi, jer borba da svi ljudi bezobzira na spol, rasu, seksualnost imaju jednaka prava ne znači da netko želi „zavladati svijetom“ nego da žele imati jednake mogućnosti i šanse u životu kao i svi drugi.

10. LITERATURA

Autorske knjige:

1. Butler, Judith. 2000. Nevolje s rodom: feminizam i subverzija identiteta. Zagreb: Ženska infoteka
2. Beauvoir, Simone de. 2016. Drugi spol. Zagreb: Ljevak
3. Gerbner, George. Nancy Signorielli. 1979. Women and Minorities in Television Drama 1967 – 1978. Philadelphia: University of Pennsylvania
4. Fiske, John. 1987. Television Culture. New York: Routledge
5. McLuhan, Marshall. 2008. Razumijevanje medija: mediji kao čovjekovi proizvođači. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga
6. Newcomb, Horace. 1994. Television: The Critical View. New York: Oxford University Press
7. Press, L. Andrea. 1991. Women Watching Television: Gender, Class, and Generation in the American Television Experience. Philadelphia: University of Pennsylvania Press
8. Rovin, Jeff. 1977. The Great Television Series. New York: A. S. Barnes
9. Vojković Saša. 2008. Filmski medij kao (trans)kulturalni spektakl: Hollywood, Europa, Azija. Zagreb: Hrvatski filmski savez
10. Vrcelj, Sofija. Marko Mušanović. 2011. Kome još (ne)treba feministička pedagogija. Rijeka: Hrvatsko futurološko društvo

Rad u časopisu:

1. Bokan, Nataša. 2005. „Feministička epistemologija“. *Filozofska istraživanja* 25: 865-874
2. Brkić Klimpak, Ivana. Tihana Lubina. 2014. „Rodni stereotipi: objektivizacija ženskog lika u medijima“. *Pravni vjesnik* 30 (2): 213-233
3. Grdešić, Maša. 2006. „Seks i grad — (a)političnost ženskih žanrova“. *Hrvatski filmski ljetopis* 12 (46): 32-41
4. McGuigan, Jim. Christine Geraghty. 2001. „Sapunice i feminizam“. *Zarez* 3 (55): 16-17
5. Minić, Danica. 2007. „Feministička medijska teorija i aktivizam: različiti svetovi ili moguća saradnja“. *Rod i mirovni rad*: 244-268
6. Popović, Helena. 2012. „Popularni televizijski žanrovi kao refleksija suvremenog društva“. *Holon* 2 (3): 18-43

Internetski izvori:

1. Bowman, Sbienna. 2017. „Call the Midwife: feministička serija koju morate gledati“. <https://libela.org/sa-stavom/8744-call-the-midwife-feministicka-serija-koju-morate-gledati/> (15. travnja 2017 godine)
1. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/> (15. travnja 2017 godine)
1. Good reads. https://www.goodreads.com/author/show/527872.Jennifer_Worth (15. travnja 2017 godine)
2. Martinez-Sheperd, Ivonne. 2006. „Portrayals of women in prime time reality TV programs“. <https://lib.dr.iastate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2395&context=rttd> (15. travnja 2017 godine)
3. Pavičić-Ivelja, Katarina. 2017. „Sluškinjina priča je relevantnija no ikad“. <https://www.libela.org/sa-stavom/8727-sluskinjina-prica-je-relevantnija-no-ikad/> (15. travnja 2017 godine)
4. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <http://enciklopedija.hr/> (15. travnja 2017 godine)
5. Twohig, Gabriele. „The Politics of Language: A Device of Creativity and Power in Margaret Atwood's Novel *The Handmade's Tale*“. <http://www.linse.uni-due.de/linse/esel/pdf/atwood.pdf> (15. travnja 2017 godine)
6. Žimbek, Ivana Mihaela. 2014. „Vodiči kroz pravce i valove u feminizmu za početnice/ke“. <http://www.voxfeminae.net/cunterview/politika-drustvo/item/6145-vodic-kroz-pravce-i-valove-u-feminizmu-za-pocetnice-ke> (15. travnja 2017 godine)

11. PRILOZI

11.1. SLIKE

1. Slika 1. Serija Beulah, 1950. str. 11
2. Slika 2. Serija Bewitched 1964. str.11
3. Slika 3. Serija Seks i grad, 1998. str. 12

11.2. GRAFOVI

1. Graf 1. Prikaz glavnih ženskih uloga kroz godine str. 6
2. Graf 2. str. 29
3. Graf 3. str. 29
4. Graf 4. str. 30
5. Graf 5. str. 30
6. Graf 6. str. 31
7. Graf 7. str. 31
8. Graf 8. str. 33
9. Graf 9. str. 33
10. Graf 10. str. 35
11. Graf 11. str. 35
12. Graf 12. str. 35
13. Graf 13. str. 37
14. Graf 14. str. 39
15. Graf 15. str. 42

11.3. ANKETNA PITANJA

1. Dob:
 - a) 15 – 20
 - b) 21 – 25
 - c) 26 – 30
 - d) 31 – više
2. Spol:
 - a) Muško
 - b) Žensko
3. Zašto pratite serije? (moguće više odgovora)
 - a) Radi razonode
 - b) Biram serije tematski
 - c) Želim nešto naučiti
 - d) Ne biram / slučajni odabir
 - e) Ne gledam serije

4. Koje su serije najčešći izbor? (moguće više odgovora)
 - a) Dokumentarne serije
 - b) Povijesne serije
 - c) Sitcomi
 - d) Humoristične serije
 - e) Horror serije
 - f) Drame
5. Koje serije pratite ili ste odgledali barem jednu epizodu? (moguće više odgovora)
 - a) Sluškinjina priča
 - b) Zovite babicu
 - c) Viktorija
 - d) Američka horror priča
 - e) Male laži
 - f) Narančasta je nova crna
6. Je li vas naslov nekad potaknuo/odvratio od gledanja serije?
 - a) Da
 - b) Ne
7. Na koji vas sadržaj serija Zovite babicu (Call the Midwife) asocira? Je li vam naslov serije bio motivacija za gledanje serije?
8. Smatrate li da serija može biti i kritika društva?
 - a) Da
 - b) Ne
9. Jeste li u nekim serijama primijetili nekakav društveni problem kojim se bavi?
 - a) Da
 - b) Ne
10. Ako ste na prethodno pitanje (pod brojem 9) odgovorili potvrdno, navedite naslov i problem kojim se bavi!
11. Kakav je odnos među likovima u seriji koju ste naveli?
 - a) Pravedan (ne pravi se razlika na temelju spola, rase, klase i dr.)
 - b) Odnos ovisi o spolu, rasi, klasi i dr.
 - c) U seriji nema „različitih“ likova (npr. većina likova u seriji su bijelci, žene i sl.)
 - d) „Različiti“ likovi ne dolaze baš u kontakt (segregacija)

12. Uočavate li u seriji neravnopravnost spolova?
- a) Da
 - b) Ne
13. Kako su ženski likovi prikazani u seriji? (moguće više odgovora)
- a) Jake, snažne i nezavisne
 - b) Ovisne o drugima i slabe
 - c) Predstavljaju niži sloj u odnosu na muškarca, podređene su
 - d) Rade na visokim pozicijama
 - e) Borbene
 - f) Osjećajne
14. Jeste li očekivali da će ženski likovi biti tako prikazani/opisani?
- a) Da
 - b) Ne
15. Koji vas se lik najviše dojmio i zašto?
16. Tematizira li serija teoriju feminizma?
- a) Da
 - b) Ne
17. Navedite serije koje ste gledali a obrađuju feminističku teoriju!
18. Smatrate li feminizam aktualnim problemom današnjice? Zašto?
19. Kako biste vi definirali feminizam danas?
20. Na skali 1 do 5 označite koliko se slažete s navedenim tvrdnjama (1 - u potpunosti se ne slažem, 2 - djelomično se ne slažem, 3 - niti se slažem niti se ne slažem, 4 - djelomično se slažem, 5 - u potpunosti se slažem). Feminizam se bavi problemom: nejednakosti spolova, gay i lezbijske populacije, odnos prema Afroamerikancima, tehnologijom, prirodom, pobačajem